

TANULMÁNYOK

ZACHAR JÓZSEF

RÁTKY GYÖRGY KURUC EZERESKAPITÁNY, FRANCIA GENERÁLIS

(?—1742)

A 17. század elejétől kezdve felbukkannak a Habsburg-ellenes függetlenségi harcokra vonatkozó forrásokban a Rátkyak. Így van ez a Rákóczi-szabadságharcra kapcsolatosan is. A hazai genealógiai munkák mégis vajmi keveset tudniak a Rákóczi-szabadságharc idején felbukkant és hamar vezető szerephez jutott Rátky Györgyről. A francia hadilevéltári iratokban ismétlődő néhány adat szerepelt mindeddig a korai magyar feldolgozásokban még a származásával kapcsolatosan is. Ezek a Nagy Francia Forradalom idejéből származó tábornoki személyügyi anyaggyűjtő szavaival a következőket közlik: „Báró Rátky György, Rátky György és Balogh Zsuzsanna fia a magyarországi Salamonfa kastélyában született.”¹ Az anyaggyűjtőben szereplő iratok alapján el kell fogadnunk, hogy Sopron vármegye csepregi járásában, a Salamonfa nevű községben, a helyi birtokos nemes család sarjaként látta meg a napvilágot tanulmányunk hőse. Születési időpontjára vonatkozóan mindeddig egyetlen adat sem bukkant fel. Későbbi életrajzi adatai arra utalnak, hogy az 1670/80-as évek fordulója körül kellett születnie. Apja akkoriban Sopron vármegye alispánja volt. Bárói méltóságát bizonyító hiteles forrással mindeddig nem rendelkezünk. Minden valószínűség szerint egész fiatalon bekapcsolódott a törökellenes visszafoglaló háborúk utolsó szakaszába. Erre vonatkozó adatok sem bukkantak azonban eddig elő.

A spanyol örökösödési háború (1701—14) kitérése tette lehetővé számára, hogy a katonai pályát folytassa. Ismét nem világos, hogy a Habsburg-haderő valamelyik magyarországi feltöltésű ezredében kezdte-e szolgálatát, vagy azonnal a szembenálló hatalmakhoz igyekezett. Mindenesetre 1702-ben már a bajor választófejedelem hadseregében, az akkor szervezett és zömében elszökött magyarokból álló huszárszázadban szolgált.² Ez a mintegy száz fős kötelék 1703-

¹ Archives du Service Historique de l'Armée, Paris-Vincennes (a továbbiakban: *ASHA*), Fasc. MC-1637/1. fol. 1. Megjegyezzük, hogy Rátky neve számos francia forrásban és feldolgozásban Georges Bor de Rattsky (Ratsky, Ratzky) alakra, anyja neve Balogti-ra, szülőhelye pedig Salamanza-ra torzult. Ezt ismétli meg a legutolsó e témában megjelent franciaországi mű, *M. Boulín* tanulmánya is: Quelques hussards français 1692-1830. In: *Vivat Hussar* (Tarbes), No. 17. (1982), 90. o.

² *Lemon*: Abrégé de la Carte Général du Militaire de France. Paris, 1739. (a továbbiakban: *Lemon*), II. k. 18. o., *Pascal, A.*: Histoire de l'Armée et de tous les régiments depuis les premiers temps de la Monarchie Française jusqu'à nos jours. Paris, 1847. (a továbbiakban: *Pascal*), II. k. 188. o., *Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen*. Kiad.: K. k. Generalstab, Abteilung für Kriegsgeschichte. Wien, 1876-1893. (a továbbiakban: *Feldzüge*), IV. k. 61. o. Ezt a tényt tévesen datálja 1697-re *Mangold L.*: Magyar eredetű francia huszárezredek. *Hadtörténelmi Közlemények* (a továbbiakban: *HK*), 1894. 267. o. és nyomában a korai hazai szakirodalom.

ban a Tiroloban támadó erők között került bevetésre. A bajor hadak előrenyomulásakor elsődlegesen felderítéssel, biztosítással és portyázással bízták meg, de jelentősebb harcselekményekben is alkalmazták a magyar huszárokat. Így derekasan helytálltak Kufstein június 20-i elfoglalásakor, a július 2-i innsbrucki bevonuláskor, a július 23-i, Wiltau melletti összecsapásban és különösen a szeptember 23-i (első) höchstädti csata során.³ Ráttky György tetteire vonatkozóan ezekkel az eseményekkel kapcsolatosan sem rendelkezünk bővebb ismeretekkel.

1703 azonban már a Rákóczi-szabadságharc kirobbanásának az éve volt. Ráttky György hamarosan azok között bukkant fel, akik elsők között siettek haza, hogy idegen szolgálat helyett a kuruc ügyet vállalják. Hazatérésének pontos időpontja is ismeretlen. Ez nagy valószínűséggel a téli szállásra vonulás idején következhetett be, és talán felesége vagy anyja közvetítésével a kuruc hadvezetés megkeresésére indult haza. 1704. február 6-án keltezte ugyanis Ráttky Györgyné Kismartonban Károlyi Sándor generálishoz intézett levelét, amelyben a következő homályos kifejezést használja: „En Csomai Máté kapitány Urammal Kismartonban beszállottam [...] s a dolgokban eljártunk.”⁴

Másnapról pedig magának Ráttky Györgynek Károlyi Sándorhoz intézett jelentése ismert. Ez arról tanúskodik, hogy akkor már a kuruc hadakban szolgált: „Tegnap is informáltam Nagyságodat, hogy bizonyosan Fehéregyház- és Feketevárosban feles német ellenségink legyenek, melyre nézve Sz-Györgyre helyeztetvén, két zászló alatt levő katonáimat, kik untalan ez éjjel újóbban recognoscáltak, és újóbban tapasztaltatik, hogy feles az ellenség azon helységeken, mely helyek mindkettő erős kőfallal kerétve, ha mi nem, az katonaság nem sokat tehet nekik. Mi tévő legyek, elvárom.”⁵ Ugyanezen a napon az egyenrangúak hangvételével levelet írt Ráttky György Ocskay László ezereskapitánynak is: „Mi már igen készültünk Csomay urammal, ha kívánt volna ostromolni bennünket a német, amennyire magam láttam egészen őket, és a fehéregyházi emberek, ahol egy éjjel háltak, referálták: nem több ezernél, noha én annyinak sem mondhatnám, egy része ment Szározvámra, egy része Nagyheftlányban vagyon. Azért ha lehet, tudja Kegyelmed németnek dolgát: ha helyibül mozdulni valahová kévána is, avagy valamit próbálni akarna, hajnal előtt szokott indulni, s próbálni, ha azért jó erővel van Kegyelmed, éjfélnél után induljon meg, hogy hajnal előtt megüthessük őket, reménlem, Isten által megvernének.”⁶

Soraiból a tapasztalt harcosra következethetünk, aki tudatosan és elkötelezetten állt Rákóczi zászlója alá. Mivel a „két zászló alatt levő katonáim” kifejezést használja, feltételezhetjük, hogy már a bajor seregben tiszti rangban szolgált és nem egyedül, hanem legalábbis harcosai egy részével tért haza. Francia források szerint is 1704 elejétől állt magyar szolgálatban.⁷ Akkor viselt rangjára vonatkozóan Winner György 1704. február 9-én Kismartonban kelt és Károlyihoz intézett levele nyújt felvilágosítást. Ő „kapitány Ráttky György uramnak” nevezi.⁸ Ez is tisztként való hazatérését erősíti meg. Hősünk bizonyára ütőképes, önálló alakulattal rendelkezett a nyugati végeken, mert 1704. február 18-án Pereszlényben keltezett levelében Esterházy Dániel generális

3 *Feldzüge*, V. k. 42. skk. o., 425. skk. o., 478. skk. o., 553. skk. o., *Pascal*, II. k. 188. o.

4 II. Rákóczi Ferenc levéltára. Archivum Rákócziánium, I. osztály. Kiad.: MTA. (Szerk.: Thaly K.) Pest, 1873–1889. (a továbbiakban: *AR*), I. k. 101. o.

5 Uo. 102. o.

6 Uo. 103. o.

7 *Fieffé, E.*: Histoire des Troupes Étrangères en service de France. Paris, 1854. (a továbbiakban: *Fieffé*). I. k. 255. o. *Lemon*, II. k. 18. o., *Pascal*, II. k. 188. o.

8 *AR*, I. k. 104. o.

arra kérte Károlyit, hogy azt erősítésként hozzá ossza be: „Kérem Kegyelmedet, expressus ordere által parancsolja meg Ráttky György kapitány uramnak: hadd maradhasson mellettem Kegyelmed előtt detegált okokra nézve, — mivel még az vármegye regimenti is nyelcsenek rendbe véve.”⁹

A további harcselekményekben való részvételére vonatkozóan ismét csak kevés forrással rendelkezünk. Az bizonyos, hogy továbbra is a Dunántúlon tevékenykedett. Működésére a Habsburg-hadvezetés felfigyelt. 1705. március 19-i jelentésében maga Savoyai Jenő herceg, a Habsburg hadak főparancsnoka közölte az uralkodóval, hogy a Szombathely—Sárvár—Sopron közti terepszakaszon végrehajtott kuruc összpontosításban kapott feladatot Ráttky György is.¹⁰ Május 23-án Nyitrán kelt levelében Bercsényi Miklós főgenerális is arról számolt be II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek, hogy Esterházy „Dániel úrral ment Ráttky György uram”, tudniillik a Dunántúlra.¹¹ Addigra, eddig még pontosan nem ismert időpontban, Bercsényi előterjesztésére, a fejedelem ezerskapitánynak nevezte ki Ráttky Györgyöt.¹²

Az 1706-ra vonatkozó szórványos további adatok szerint akkor ugyancsak a Dunántúlon folyt harcselekmények részese volt. Február 10-én jelentette Nagyszombatból Bercsényi Rákóczinak: „Ezen órában érkezik Ráttky György uram postán az Dunántúl, ki is ha maga nem gyütt volna, még most sem tudtam volna az elmúlt szombati szerencsétlen actussokat túl, kit is mivel még csak magátul tudok, hogy jobban megmondhassa Nagyságodnak, postán küldtem fel ő kegyelmét.”¹³ Akkori, már jelentősebb szerepére utal Bercsényi újabb, február 25-i jelentése, amelyben beszámolt, hogy visszaküldte Ráttkyt a Dunántúlra: „Már ugyan praevie is két curirt, most pedig Ráttky György uramot postán küldtem által, s megírtam, hogy ne legyenek úgy elhánva szélylyel az falukon, hanem inkább az gyalogságot az Rába mellé szállítván, csuportossan legyen két felé Haister és Pálfi ellen excubáló lovas hadok.”¹⁴ A továbbiakban is személyesen tájékoztatta hősiünk a dunántúli helyzet alakulásáról a szabadságharc felső vezetését. Március 13-án Somorjáról írta Bercsényi Rákóczinak: „Tudom, impatienter várja Nagyságod, Ráttky György uram által való hír után tudósításomat.”¹⁵ Ugyanezen a napon keletkezett a fejedelem főgenerálisához intézett sorait, amelyben többek között ez áll: „Úgy látom, meg nem csalattattam az szerencsétlen híreknek várásában, Rátki Györgyötül és az Kegyelmed leveléből értvén az Dunán túl való híreknek mivoltát.”¹⁶

Az 1707-es év hozott döntő változást Ráttky György ezerskapitány életének folyásában. E fordulatnak a megértéséhez szükséges tárgyalásunk menetében kitérőt tenni.

A Rákóczi-szabadságharc időben egybeesett a spanyol örökösödési háborúval, és II. Rákóczi Ferenc kezdettől szövetségesének tartotta a szintén Habsburg-ellenes küzdelmet folytató Francia Királyságot és Bajor Választófejedelemséget. Ugyanígy vélekedett számos magyar is, aki még a szabadságharc kirobbanása előtt a Habsburg-haderő kötelékében bevetésre került a francia vagy

9 Uo. 297. o. Károlyi Önélet írásában (Kiad.: Szalay L., Pest, 1865.) egyenesen Ráttky 6-700 harcosáról ír. (77. o.)

10 Feldzüge, VII. k. 423. o.

11 AR, IV. k. 537. o.

12 OL, RSzL, G. 16. 1. 2. D. Fol. 298. Czigány István kollégám szíves szóbeli közlése, amelyért ezúton is őszinte köszönetet mondok.

13 AR, V. k. 13. o.

14 Uo. 20. o.

15 Uo. 51. o.

16 AR, I. k. 489. o.

bajor seregek ellen. Ezt az érzést fokozta az a tény, hogy a 17. században erők voltak a magyar függetlenségi mozgalmak és a franciák közti kapcsolatok, sőt a Thököly-felkelés hanyatló szakaszától kezdődően egyre több magyar bujdosó vállalta, hogy a francia hadseregbe áll be. Mivel ezek közül a magyarok közül többen a századfordulón is a franciák soraiban harcoltak, ők közvetlen vonzerőt is jelentettek. A francia hadvezetés elsődlegesen a huszárokra tartott igényt, mivel ez a csapatnem akkoriban volt terjedőben, és előnyeiről meggyőzően tanúskodtak a Habsburg-hadakbéli magyarok sikerei, nem egy esetben éppen a nyugati hadszíntéren is.¹⁷

A huszárság azonban még csak születőben volt ekkor. A magyaroknak nem a létszáma, hanem a harci tapasztalata, felkészültsége volt a döntő, bármelyik hadviselő felet nézzük is. A századfordulón például a Habsburg-hadvezetés az erődítményekben állomásozó erőkön kívül a birodalomból mintegy 89 000 gyalogos és 33 000 lovas kiállítását tervezte, ám a lovasoknál csak 2400 magyar huszárral számolt.¹⁸ De még ennek a létszámnak a kiállítása sem sikerült, a 800 fős előírt ezredlétszámból 1701-ben a Kollonits-huszároknál 750 fő, az Ebergényi-huszároknál 612 fő, míg a Deák-huszároknál alig 363 fő volt adott.¹⁹ Ugyanebben az időben a teljes francia haderő az udvari alakulatokon kívül 224 000 gyalogost és 29 000 lovast tett ki. Míg a gyalogosok közül mintegy 90 000 idegenbeli zsoldos volt,²⁰ a lovasok között alig kétszáz Habsburg-szolgálatból átszökött huszárt találunk.²¹ Hogy közülük mennyi volt a magyar, azt ma már nem tudjuk. A fennmaradt kevés irat alapján 27 magyar név szerint is kimutatható. Közülük legmagasabb rangot az 1704. augusztus 13-i (második) höchstädti csatában elesett benyói Benyovszky Pál alezredes érte el, de ő is csak századparancsnoki beosztásban szolgált.²²

A háború kitörésekor kimutatható létszámokból kell kiindulnunk a továbbiak helyes megítélése érdekében. 1702 áprilisra a franciákkal harcérintkezésbe került Ebergényi-huszárok közül már 66 fő, a Deák-huszárok közül pedig 32 fő a veszteség, december végére további 105, illetve 115 fő.²³ A Kollonits-huszároknál ez a folyamat eddig adatok hiányában nem mutatható ki, de méreteit tekintve feltételezhetően hasonló volt. A veszteség a másik oldalon nyereségként jelentkezett. Az itáliai hadszíntér francia hadvezetése az átszökött Deák- és Ebergényi-huszárokból ugyanebben az időben két, egyenként 50 fős huszárszázadot tudott szervezni.²⁴ Az esetetek számát nem ismerve is, jelentősnek kell

17 Lásd erről bővebben: *Zachar J.*: A Francia Királyság 18. századi magyar huszárai. Történelmi-statisztikai tanulmány. HK. 1980/4. (a továbbiakban: *Zachar, 1980.*), 523. o.

18 *Feldzüge*, III. k. 83. skk. o.

19 Uo. 466. ill. 481 o..

20 *Feldzüge*, I. k. 511. o.

21 *Choppin, H.*: Les Hussards. Les vieux régiments 1692–1792. Nancy, 1898. (a továbbiakban: *Choppin*), 29. skk. o. A huszárokra vonatkozóan: *Zachar, 1980.* 524. o.

22 *Choppin*, 26. o. Az ő nyomán: *Forster Gy.*: Gróf Berchényi László, Franciaország maréchalja. Budapest, 1925. (a továbbiakban: *Forster*), 130. o. Itt említjük meg, hogy idegen anyanyelvű írások írták le a magyarok nevét. Így a hangzás utáni írásmód számos félreértésre vezetett. Benyovszky neve például leggyakrabban Benuzki alakban fordul elő. Ez vezetett félre mások mellett *H. Reinach-Foussemagne-t* (Les Hussards Hongrois sous l'Ancien Régime. In: *Revue de Hongrie*, Budapest, 1910. V. k.), aki Beniczkiné azonosította. De ugyanígy például a „Beaudiany kapitány” alakban írt nevet *Kropf L.* (Magyar eredetű francia huszárezredek. In: HK, 1897.) és nyomában mások Bódi Jani helyett tévesen Batthyánynak vélték. A keresztnév leggyakrabban nincs is feltüntetve. Az ekkoriból ismert további magyarok: Bánóczy kornétás, Berzeviczy huszár, Bohán (?) János huszár, Baukner (?) huszár, Bonnyck (?) hadnagy, Bornemissa István huszár, Brinyof (?) huszár, Budai hadnagy, Ekecsy (?) hadnagy, báró Esterházy Sándor alezredes, Fábry hadnagy, Forrai (?) huszár, Géczy kornétás, Győry huszár, Hevessy huszár, Kárpáti huszár, Kiss huszár, Komádi Mihály huszár, Lindaw (?) hadnagy, Nőgrády hadnagy, Pohándy (?) kornétás, Radulovics huszár, Rajz János hadnagy, Sárváry hadnagy, Simonsits hadnagy.

23 *Feldzüge*: IV. k. 656. ill. 699. o.

24 *d'Ivry, O.*: Histoire du 1er Régiment de Hussards. Valence, 1901. (a továbbiakban: *d'Ivry*), 11. o., *Zachar, 1980.* 525. o.

minősíteniük a szembenálló félhez átszököttek arányát. A Habsburg-hadvezetés is egyértelműen „dezertált huszárszvadronról”, „magyar dezertőrök szvadronjáról”, „az ellenséghez átszökött huszárokról” szölt, amikor ezeket a francia hadsereg kötelékében felbukkant új alakulatokat kívánta megnevezni.²⁵

A Rákóczi-szabadságharc kitörését követően az elszökések még gyakoribbakká váltak, bár akkor már a többség elsődlegesen haza igyekezett. Ezért rendelte el az 1703. november 3-i császári leirat, miszerint felfogó osztagokat kell kiküldeni a magyar határ irányába, hogy a hadszínterekről hazaszökni kívánó magyarokat törekvésükben megakadályozzák.²⁶ Ez nem sok sikerrel járt. Jól mutatják ezt a következő adatok is. 1703-ra a Habsburg-hadvezetés 125 000 fős hadsereg kiállításával, ezen belül mintegy 12 000 magyarral számolt.²⁷ A korábbról fennállt három huszárezredet és az újonnan felállított öt huszárezredet egyaránt egyenként ezer főre kívánták feltölteni. Ez eleve kudarcot vallott kísérlet volt. A hadszíntérre azonban még kevesebben érkeztek ki. Itáliában 462 Deák-husár helyett csak 351 fő, 859 Ebergényi-husár helyett 842 fő volt kiutatható, míg a rajnai hadszíntérre 509 Kollonits-huszárból csak 385 fő, 902 Gombos-huszárból 872 fő, 777 Forgách-huszárból 487 fő, Esterházy Antal 888 fős ezredéből csupán 281 husár, Esterházy Gábor 878 fős ezredéből 320 husár, Csonka bég 965 fős ezredéből 853 husár érkezett meg. Összesen a hadszíntéren felbukkant 4391 magyar husár közül pedig 1432 fő, vagyis közel egy harmad gyalog szolgált, azaz a huszárszolgálat ellátására alkalmatlan volt.²⁸ A hajdúezredeknel is hasonló volt a helyzet. Az ismert 1704-es adatok szerint az előírt 1000 fő helyett útnak indított 896 Andrassy-hajdúból 333, 101 Bagossy-hajdúból 49, 560 Batthyány-hajdúból 201 érkezett Itáliába.²⁹ Hasonló lehetett az arány a magyar földön bevetett Molnár-hajdúknál is, de erre vonatkozóan egyelőre még nincs adatunk. A hadszíntéren ezután további, rendkívül gyors és erős fogyás következett be a magyar alakulatok létszámát illetően. Már 1704. szeptember 26-án így írt erről az Itáliában állomásozó Deák-huszárokkal kapcsolatosan a főparancsnok Savoyai Jenő herceg helyettesének, gróf Guido Stahremberg tábornagynak: „Ami Deák Pál ezredét illeti, egyáltalán nem lep meg dezertálásuk, miután látom, mi történik Magyarországon.”³⁰

Ez az az időpont, amikortól kezdve a kortársak számára a hadszíntéren a dezertált magyar husár fogalma azonosult a kuruc fogalmával. 1703. december 27-én, az itáliai Concordia melletti francia visszavonulásról és osztrák üldözésről szóló beszámolójában így fogalmazta ezt meg naplójában gróf Gyulai Ferenc alezredes, aki végig kitartott a Habsburg-hadak soraiban: „Az Pál Deák katonáit, a francia kuruczczal egyelesen lévén, éppen reám hajtotta, kiket megsegítettem és az francziát visszapuskáztam. Az kuruczot úgy értse akárki, ezek desertor magyarok az francziánál.”³¹ Megfogalmazását megismételte a Piemontba vezető menetről szóló összefoglalásában is, a következőképpen: „Az kurucz és francia az Pál Deák katonáiban egynehányat reám hajtott, kiket megsegítettem és az kuruczot és francziát róllok visszapuskáztam. Az kuruczot úgy kell érteni, ezen ez földön az az kurucz, az kik az magyar regementekből által-szöktek az francziához és mind desertorok.”³²

25 *Feldzüge*, IV. k. 169., 224., 259. o.

26 *Feldzüge*, V. k. 239. o.

27 Uo. 88. skk. o.

28 Uo. 664. skk. o.

29 *Feldzüge*, VI. k. 808. o.

30 *Feldzüge*, V. k. 2. r. 125. o.

31 *Márki S.* (Kiad.): Gróf Gyulai Ferenc naplója 1703–4. Budapest, 1928. (a továbbiakban: *Gyulai*), 130. o.

32 *Gyulai*, 172. o.

Rátky-huszár, 1712. A „Historiques des corps de troupe de l'armée française 1569—1900” című Párizsban 1900-ban megjelent mű illusztrációja

Minderről folyamatosan értesülve, II. Rákóczi Ferenc a Habsburg-haderő gyengítésére a szülőföldről való viszonylag nagy távolság ellenére még több magyart kívánt ösztönözni az elszökésre, a kockázatos hazatérési kísérlet helyett pedig francia és bajor szolgálatvállalásra. 1704. szeptember 1-én a lőrci táborban bocsátotta ki azt a pátensét, amelyben a következő felszólítást intézte a Habsburg-hadsereg kötelékében az itáliai, a flandriai és a Rajna-menti hadszíntéren a spanyol örökösödési háborúban a franciák és azok szövetségesei ellen bevetett honfitársaihoz: „Valakik a magyar vérből magát azon császár szolgálattában levő magyarság közzül lenni tudgyák, a felséges francia király és bavariai herczeg szövetségéből lett nemzecséges boldogulásunk folyását s kívánatos régi dicsőségünknek helyre állítását kívánnyák, igaz magyar szívét s elméjét a szerint igazgassa, a császár mint nemzecségünk ellenségének szolgálattját megvetvén, mennyenek által a felséges francia király és bavariai herczeg szolgálattjára s táborára, holott is léssen már recommendationkbul promotiojuk, s onnand édes hazájában üdövel bátorságos vissza utazásuk.”³³

Ugyanezen a napon keltezte a fejedelem megbízólevelét, amellyel ezeknek a Habsburg-seregekből elszökött magyaroknak az élére kinevezte vetési Kökényesi Lászlót: „Küldöttük nemzetes vitézlő vetési Kökényesi László hivünket a felséges bavariai herczeghez oly véggel hogy a kik az idegen német nemzettül s annak irtóztató és kegyetlen szolgálattjátul el szakadván említett hívünk mellé magukat transzferállyák, s hozzá gyülekeznek és a bavariai herczeg, üdövel pedig hazájok s nemzetek mellett is inkább, hogy sem az idegen német nemzet mellett hűségeskedni kívánnak, ismervén magok kapitányának a felséges francia király és bavariai herczeg dispositioi és parancsolati után mindenekben parancsolattitul kész engedelmességgel függeni, ahoz magokat alkalmaztatni semmiképpen el ne mulaszszák, hogy azzal is hazájokhoz és nemzetekhez való hűségeskedéseket és szíves szeretetüket constálván, az haza s nemzetnek szabadságában részesülhessenek.”³⁴

Október elején indult Kökényesi a bajor választófejedelemhez és magával vitte a fejedelmi felhívás példányait is. Ennek hatása nem maradt el. Amint Kökényesi Brüsszelben jelentkezett az ott tartózkodó Miksa Emmánuel bajor választófejedelemnél, az őt azonnal alezredesi rangban egy, a magyarokból szervezendő önálló kötelék parancsnokává nevezte ki.³⁵ Rákóczi felhívására és erre a hírre pedig folyamatosan érkeztek a Habsburg-alakulatokból elszökött magyarok. Kökényesi egy év múlva, 1705. október 23-án azt jelenthette Rákóczinak, a választófejedelemnek „hatvan katonája volt, hogy idejöttem, most pedig urunk kegyelmes parancsolattjára gyűltenek vala többben négyszáznál.”³⁶ Ezeket a bajor szolgálatba került magyar katonákat a kortárs közvélemény szintén kurucnak tekintette és nevezte. Bercsényi Miklós 1705. február 1-i, Rákóczihoz intézett levele is erről tanúskodik: „Gyütt egy katona impériumból, az ki bavarus kurucz katonája volt, mert úgy híjják ott is őket.”³⁷

Megszaporodtak a francia hadseregbéli kurucok is a fejedelmi felhívás hatására. Az elszökött magyarok száma lehetővé tette, hogy 1705-ben egyszerre

33 Benda K.–Maksay F. (Kiad.): Ráday Pál iratai 1707–1708. Archivum Rákócziánium, I. osztály XIV. k. Budapest, 1961. (a továbbiakban: *Ráday*); 169. o.

34 *Ráday*, 170. o.

35 Uo. 168. o., *Köpeczi B.–Kovács I.* (Kiad.): II. Rákóczi Ferenc fejedelem emlékiratai a magyarországi háborúról 1703-tól annak végéig. Archivum Rákócziánium, III. osztály, I. k. Budapest, 1978. (a továbbiakban – *Rákóczi*) 500. o. A bajor választófejedelem azért tartózkodott Brüsszelben, mert a spanyol és osztrák Habsburgok akaratából Spanyol-Németalföld kormányzója is volt.

36 *Ráday*, 44. o.

37 *AR*, IV. k. 319. o.

három huszárezredet szervezzen a francia hadvezetés a korábban szolgáltakból és az újonnan érkezettekéből.

Itáliában 1705 derekára a kezdeti két század helyett már nyolc századnyi huszár szolgált a francia hadak soraiban. Ezekből 1705. szeptember 25-i hatállyal szerveztek önálló huszárezredet.³⁸ A mintegy négyszáz magyar és más nemzetiségű huszár élére az 1704. március 30-án Casalnál francia fogságba esett mihályi Deák Pál huszárezredet állították.³⁹ A harcokban ezek a huszárok nagy veszteségeket szenvedtek. Magyar vezénylet alatt is csupán 1706. szeptember 7-ig állottak. Akkor ugyanis a turini csatát követően az ezredtulajdonos visszaszökött a Habsburg-hadakhoz. Vele tartott vagy hetven harcosa is.⁴⁰ A következő ismert, 1707 októberi mustra szerint a francia vezényletűvé vált és Monteil ezredes tulajdonába átkerült huszárezredben akkor már csak 24 tiszt, 219 altiszt és huszár szolgált.⁴¹

A Rajna-menti hadszíntéren 1705. november 6-i hatállyal szervezte meg a francia hadvezetés a Versailles tábornok tulajdonába adott huszárezredet. Zömét a július folyamán a Csáky- és Lehoczky-huszárezredből elszökött magyarok tették ki, hiszen rövid néhány nap alatt az addig csupán 25 fős francia huszárszázadhoz 52 fő csatlakozott közülük. A létszám az ezredalakulás időpontjáig közel háromszázra nőtt, és e harcosokból 12 századot formáltak. Ennek az ezrednek is igen nagyok voltak a veszteségei, az 1706-os mustrák során már csak 134, illetve 160 fő volt kimutatható.⁴² A további harcselekmények során ismét nagyobb csatlakozási hullám következett be, és 1707 júniusára a Versailles-huszárezred újra megközelítette a kezdeti 300 fős létszámot.⁴³

Ugyancsak a Rajna-menti hadszíntéren 1706. január 1-i hatállyal szervezték meg a francia hadseregbéli további magyar és más nemzetiségű huszárokból a

38 Lásd erre vonatkozóan: *Zachar, 1980, 525. o.*

39 Deák Pál ezredes fogságba esését *Gyulai* naplójában így örökítette meg: „30. Marty. Három ezerig való lovas és gyalog francia Casalnál a hidon általjövén körülter 60 kuruczczal, az mi mezei strásánkat béhajtotta és el is fogott ennek. Ebergényi óbester uramnál lévén, óbester Pál Deák, óbester Bagossi Pál és az itt való német commendáns is, Martini uram, ki is már tituláris óbesterre lett, az lármára az óbesternek kinyargaltanak, mivel éppen délben volt az lárma, hozzájuk érkezvén Generál Vauban is, az óbesterekkel edgyütt az mi mezei strásánkat vissza helyben viszik. Érkezvén a körüllevő falvakban való quartélyban levő német regementek, a francziát viszszanyomják. Óbester Pál Deák és Ebergényi magyar óbesterek utánna rugaszkodván a francziáknak s kuruczoknak, Pál Deák óbester alatt az lovat ellövik, kit más lóra akartak felvenni, de féltás lévén, fel nem ülhetett más lóra, rajta csoportozván a franczia és az kurucz, elfogták Pál Deák óbester és rabul Casálban az francia armada commendánsának, Dux de Vandomnak béviszik. Azzal a franczia viszsza ment.” (205. o.) Megjegyezzük, annak ellenére, hogy az 1696 óta önálló huszárezred élén Habsburg-szolgálatban állt Deák Pál ezredet már 1702-ben méltánytalanság érte a bécsi udvar részéről, mivel a szolgálataiért korábban nyert birtokaiból távollétében kiforgatták, nehezen szánta el magát a francia szolgálatvállalásra. Csak miután a Habsburg-hadvezetés hiábavalóan fáradt kicserélése érdekében, akkor döntött a fogolystátus helyett a kényszerű fegyverfogás mellett. (*Feldzüge, IV. k. 352. skk. o., VII. k. 2. r. 362. o.*)

40 *Feldzüge, VIII. k. 271. o., Gräfer: Geschichte der k.k. Regimente, II. k. Wien, 1812. 132. o.* Megjegyezzük, hogy a Habsburg-hadvezetés kényszer hatása alatt vállalt szolgálatainak minősítette Deák Pál ezredes rövid francia hadseregbéli szereplését. Nemcsak teljes büntetlenséget nyert, hanem Savoyai Jenő herceg, mivel Deák ezredét addigra Viszlay András ezredes kapta meg, azt indítványozta, hogy az uralkodó Deákot nevezze ki generális-főstrázsamesterre és állítsa az itáliai hadszíntéren a Viszlay- és az Ebergényi-huszárezredből létrehozandó csoportosítás élére. (*Feldzüge, VIII. k. 2, r. 291. o.*) Deák Pál további sorsára vonatkozó adata eddig még nem bukkantunk.

41 *Choppin, 37. skk. o., Zachar, 1980, 525. o.* A meglehetősen töredékes iratanyagból csak néhány magyar mutatható ki. Ezek a következők: Bottányi kornétás, Bourg (?) huszár, Cséleányi hadnagy, Csepregi strázsamester, Demeter strázsamester, Damó strázsamester, Kuti kornétás, Szokoli huszár, Teleki kornétás.

42 *Choppin, 45. skk. o., Zachar, 1980. 525. o., Feldzüge, VII. k. 333. skk. o.* A szintén töredékes iratanyag szerint bizonnyítottan legalább 28 magyar szolgált ebben az ezredben: Bánóczy kapitány, Bányay kornétás, Csenedessy kornétás, Dániel hadnagy, Dessőffy Bálint kapitány, Dessőffy Miklós hadnagy, Gönczy kornétás, Hajdú kornétás, Kimli (?) huszár, Kocsárdy kornétás, Kozáry hadnagy, Krucsay hadnagy, Laczkó hadnagy, Lajos hadnagy, Landory (?) kornétás, Muslaky kapitány, Pasics kornétás, Pongrácz hadnagy, Pohándy(?) kapitány, Romány kornétás, Sándor hadnagy, Sulyok (?) huszár, Sümeghy kornétás, Szabados hadnagy, Szemes huszár, Szilágyi kornétás, Tatay kornétás, Zay kapitány.

43 *Anquetel* (Kiad.): Vie du maréchal duc de Villars écrite par lui-même. Paris, 1784. (a továbbiakban: *Villars*), I. k. 431. o.

Saint-Genièz dragonyosezredes tulajdonába helyezett ezredet. Kezdetben szintén francia vezénylet alatt állt, és megközelítőleg ugyancsak 300 fő szolgált benne. Itt is nagyok voltak a veszteségek, ezek pótlása sajátos úton történt.⁴⁴ Ennek megértéséhez vissza kell térnünk a bajor szolgálatban állt magyarokhoz.

A Kőkényesdi alezredes alárendeltségében álló magyar huszárok értékét a bajor hadvezetés nem ismerte fel. Súlyos tévedésként várvédelemre osztotta be őket,⁴⁵ amelyhez természetesen nem érthettek. Kudarcuk után egyszerűen túl akart rajtuk adni a választófejedelem. 1705. október 23-án a flandriai hadszíntérről Ráday Pálhoz intézett levelében így panaszkodott Kőkényesdi: „Az választó némely gonosz tanácsos akaratokból az maga magyarit az királynak akarja adni, az mely mind Kegyelmes Urunknak, mind az egész nemzetnek kisebbségére, nekünk pedig, kik Urunk kegyelmes parancsolattyaúból itten édes hazánkért szenvedünk, nagy kárunkra szolgál, mert némely becsületes nemes emberek gyermeki minden jószágok el hagyásával, Kegyelmes Urunk parancsolattyanak engedelmeskedvén, mellém jötenek, most pedig ha az király gratiájában megyünk, nemzete belieket akarnak előnkben fű tiszteteknek tenni. Én ugyan memorialist attam be az választónak, meg válik, mit felel rája.” Saját maga befolyásában nem bízott Kőkényesdi, ezért Rádayt, illetve Rákóczit kérte közbenjárásra: „Kérem azért mint bizodalmas jó akaró Uramat Kegyelmedet, ne terheltessék Kegyelmes Urunknak mellettünk instálni. Méltóztassék Kegyelmes ő Nagysága maga méltóságos személlye, s az egész nemzet becsületit nem engedni, s az választónak iratni, ha már oda ad is bennünket, vegye consideratióban ő Nagysága méltóságos személlyét s az nemzetet, és ne engedjen bennünket meg nyomorítani.”⁴⁶ Vagyis Kőkényesdi a maga és tisztársai nevében nem a bajor helyetti francia szolgálat ellen panaszkodott, hanem a francia vezénylet alá kerülésből fakadó hátrányoktól tartott.

A továbbiakból kiderül, hogy nem sikerült megakadályozni a bajor szolgálatban állt magyaroknak a francia hadseregbe való átkerülését. Kőkényesdinek ugyancsak Rádayhoz intézett 1705. december 10-i levele erről így tanúskodik: „Az mellettem levő magyarságot az választó az királynak adta, az király pedig adott előnkben egy francziát fű commendánsnak, melly ellen remonstrálván elsőben a fű commendóság iránt nekem adatott kegyelmes pátenset Kegyelmes Urunk ő Nagyságának. Másodszor, hogy ezen katonaság nem az király fizetésére vagy az választóéra, de egyedül Kegyelmes Urunk parancsolattyára jötenek mellém. Nem használván semmi remonstratiom, az királynak az ő Nagysága nekem adott kegyelmes pátensét in paribus által küldvén, tovább való Kegyelmes Urunk parancsolattyaig protestáltam. És ez szolgálván az ő Nagysága kisebbségére, egészen és egy áttallyában mind addig commendansomnak nem agnoscalom, valameddig Kegyelmes Urunk ez iránt, mi tevő legyek és agnoscallyam e commendansomnak, nem parancsol.”⁴⁷ December 23-án újabb segélykérő levéllel fordult Kőkényesdi Rádayhoz Brüsszelből: „Vala is az híre, hogy az magyaroknak is Spanyor Országba kellene menni, mindazonáltal nem

44 Choppin, 65. skk. o., Zachar, 1980. 525. o. A kimutatható legtöbb magyar ebben az ezredben szolgált. Személyük ismertetését lásd később. Choppin (65. o.) nyomán egyébként teljesen tévesen terjedt el az a nézet, hogy a Saint-Genièz-huszárezred magját 1701-ben bajor szolgálatból átadott magyar huszárok képezték volna. Akkor semmiféle átengedés nem történt, de bekövetkezett egy századra való Habsburg-huszár átszökése a franciákhoz, akikhez a bajor szolgálatban álltak. ahogyan a továbbiakban bemutatjuk, csak később csatlakoztak. A mintegy 1400 francia és bajor szolgálatban állt huszár súlya egyébként akkor válik igazán érthetővé, ha ezzel szembeállítjuk azt a tényt, hogy a Habsburg-hadakban akkor már csak alig 3700 magyar huszár mutatható ki. (Feldzüge, VI. k. 84. skk. o., VII. k. 164. skk. o.)

45 AR, IV. k. 319. o.

46 Ráday, 440. o.

47 Uo. 483. o.

vagyok benne bizonyos, ha pedig úgy találna lenni, szeretettel kérem Uram Kegyelmedet, informállyon engemet mennél hamarébb Kegyelmes Urunk irántam levő parancsolattya felől.”⁴⁸

Kökényesdi helyzetét különösen megnehezítette az a tény, hogy nemcsak a bajor szolgálatban állt magyarok parancsnokaként, hanem együttal II. Rákóczi Ferenc diplomáciai megbízottjaként is tevékenykedett a választófejedelem mellett. Ezért sem fogadhatta el a maga részéről a francia—bajor megállapodást, amelynek értelmében egyébként Kökényesdi parancsnokságával, az egész köteléket egybentartva, kívánta azt átvenni a francia hadvezetés.⁴⁹ II. Rákóczi Ferenc fontosabbnak tartotta Kökényesdi diplomáciai megbízatását, ezért 1706. január 22-én a következő utasítást küldte neki Miskolcra: „Az mi illeti az katonáknak az Franciaára való meneteleket, és hogy Kegyelmed helyett nekik mást praeficiáltatnak, arról ugyan nem tehetünk, ki-ki maga hadával szabad lévén, de hogy Kigyelmed commendója alatt lehessen — nem lehet. Kihezképest inkább tisztit resignálván, continuálja lakását az Elector mellett. Az katonák végett irattattunk az mellettünk lévő követ által, kívánván: inkább más szolgálatban applicálják őket, mintsem Spanyolországba küldjék.”⁵⁰

A további eseményeket ismét Kökényesdinek Rádayhoz intézett brüsszeli levelei tükrözik. Március 30-án tudatta: „Az itten lévő katonaságot, kit én Nagyságod kegyelmes parancsolattyaibul resignáltam, adta az király Marquis de Saint Geniez-nek.”⁵¹ Vagyis miután Kökényesdi nem vállalhatta alezredesi rangjában a francia király katonai szolgálatát, a bajor szolgálatból érkezett magyarokat a francia hadvezetés beosztotta az addigra nagy veszteségeket szenvedett és legközelebb diszlokált Saint-Geniéz-huszárezredbe. Kökényesdi továbbra is Brüsszelben maradt, ahogyan április 5-én írta: „Urunk kegyelmes parancsolattyaibul az ő Nagysága kegyelmességébül reám bízott magyarság commendóját resignáltam, hogy ő Nagysága kegyelmes parancsolattya szerint lakásomat az választó mellett continuálhassam.”⁵²

Miután a Habsburg-hadak soraiból elszökött és a szembenálló hadviselő feleknél, a szabadságharc államával szövetségesnek tekintett hadaknál katonáskodni hajlandó magyarok immár mind a francia hadsereg kötelékébe, együttal közvetlen francia vezénylet alá kerültek, II. Rákóczi Ferenc szükségesnek látott egy újabb lépést. Ez a közvetlen francia vezénylet ugyanis megtorpanást okozott a magyarok elszökésében. Ezért megszületett a fejedelem elhatározása, hogy megbízható és jól képzett kuruc tisztet küld a francia hadsereg rendelkezésére.

Itt értünk vissza Ráttky György életpályájához. Az a tiszt ugyanis, akit erre a megbízatásra kiválasztott, Ráttky György ezereskapitány volt. Ez a tény mindeddig elkerülte a történeti irodalom figyelmét, bár az erre vonatkozó források nagyrészt régen kiadottak és így hozzáférhetőek.⁵³

A diplomáciai előkészítő tevékenység után 1707. május 7-én Debrecenben keltezte II. Rákóczi Ferenc azokat az ajánló sorokat, amelyeket Torcy francia

48 Uo. 485. o.

49 Uo. 168., 315. és 511. o.

50 AR, I. k. 977. o.

51 Ráday, 576. o.

52 Uo. 556. o.

53 A hazai szakirodalom mindeddig a következő állítást ismétli: Ráttky György ezereskapitány a magyarországi hadszíntéren a harcselekmények során Habsburg-fogságba esett. Ezt követően közlegényként a Habsburg-seregbe kényszerítették és a nyugati hadszíntéren a franciák ellen bevetették. Ott a hadműveletek adta első alkalommal átszökött a franciákhoz, akik rangját visszaadva alkalmazták. Korábban magunk is e nézetet ismételtük meg: Bercsényi László 1689–1778. HK, 1978/1. (a továbbiakban: Zachar, 1978.), 79. o. ill. Zachar, 1980. 526. o.

külgügyminiszterhez intézett. Ez a következőképpen hangzik: „Uram! Lovas- ezredesem, Rátki úr, jelen levellem átadója éppen olyan ragaszkodással és vi- tézséggel szolgált engem, mint amennyire mindig az volt a vágya, hogy leg- hasznosabban áldozza fel magát hazája szolgálatára. Ezért nem választhatott volna az ő szándékainak és az én érdekeimnek megfelelőbb szolgálatot, mint Őfelségéét, a Legkeresztényibb Királyét. Nemcsak örömmel adtam meg a tá- vozási engedélyt számára és a kíséretében levő két nemes számára, hanem érdemei méltóvá tették, hogy külön Excellenciád figyelmébe ajánljam és kér- jem Önt, fogadja pártfogásába, biztosítson számára olyan alkalmazást Őfel- sége, a Legkeresztényibb Király huszárságánál, amely megfelel csapataimnál viselt rangjának.” További diplomáciai nyelvezetű, a pártfogásért viszonzást ígérő szavak után az utóiratban a fejedelem az íránt is intézkedést kért, hogy a szabadságharc államának biztosított francia segélypénzekből fedezzék a Rátty ezredesnek kért havi kegydíjat.⁵⁴

Tulajdonképpen diplomáciai státusúnak szánta Rákóczi Rátty franciaorszá- gi helyzetét, mert a következőkben együtt szerepel az ezereskapitány a dip- lomáciai megbízott Kőkényesdivel, akinek feladata 1706-tól kibővült, a francia udvarnál is ő képviselte a fejedelmet.⁵⁵ Az 1707. augusztus 16-án keltezett fe- jedelmi utasítás ugyanis például a következőképpen intézkedett: „Az követ- jeink számára rendeltetett pénzek, tudniillik [...] Kőkényesdinék Párizsban 6000, Rátki Györgynek ugyanott 2400 tallér.”⁵⁶

Hősünk franciaországi katonai szolgálatának kezdete 1707. november 1. volt. E napi hatállyal kinevezte őt XIV. Lajos a Saint-Genièz-huszárezred vezénylő ezredesévé. Ezzel eleget tett Rákóczi kérésének, a legjelentősebb létszámú hu- szárezredben szolgáló magyarokat közvetlen magyar vezénylet alá helyezte. Rátty bizonyára hamarosan tanújelét adta nagy tapasztalatának, a hadimes- terségben való magas fokú jártasságának, vitézségének és szervezőképességé- nek. 1707. december 14-i hatállyal ugyanis a francia uralkodó a vezénylete alatt álló ezred élén tulajdonosezredessé tette meg őt, és elrendelte, hogy a jö- vőben az addigi Saint-Genièz-huszárezred immár az új tulajdonos, Rátty György ezredes nevét viselje.⁵⁷

Arra vonatkozó adat eddig még nem került elő, mikor vette át hősünk a parancsnoki, illetve ezredtulajdonosi beosztást. A kinevezések időpontjában ugyanis az alárendeltségébe került huszárok a flandriai francia csoportosítás keretében ott téli szállásra vonultak.⁵⁸ Rátty ezredes járhatott ugyan előbb is a hadszíntéren, de december 6-án bizonyosan Párizsban volt. II. Rákóczi Fe- renc ugyanis 1708. június 19-én keltezett levelében erről így tanúskodik: „Pá- risbul tavaly 6-ta X-bris költ levele Kegyelmednek csak szintén e napokban került — ennyi időtül való kerengése után — kezünkhöz.” Bizonyára a hu- szárok rendbeszedésén túlmenően egyéb megbízatásokat is kapott Rátty a fe- jedelemtől. Talán a szabadságharc hadserege számára szükségesnek vélt tü- zér- és mérnöktisztek megnyerése is ezek között volt. Rákóczi ugyanis fenti levelét így folytatta: „Az mely báró Edlach nevű őbrist-lajdinant bizonyos sec- retum revelatioja végett hozzánk kívánczozása felül ír Kegyelmed: Des Alleurs uramnak íránta noha eléggé beszéllettünk, de nem reflectálván magát, hogy

⁵⁴ Fiedler, J. (Kiad.): Aktenstücke zur Geschichte Franz Rákóczy's und seiner Verbindungen mit dem Auslande. II.: Aus den Papieren Johann Michael Klement's 1708–15. Wien, 1858. (a továbbiakban: *Klement*), 475. o.

⁵⁵ *Ráday*, 43. o.

⁵⁶ *AR*, II. k. 81. o.

⁵⁷ *ASHA*, Fasc. MC-1637/1. Fol. 1. A két különböző dátum oka az, hogy a korai szakirodalomban nagy a bizony- talanság a francia szolgálatvállalás pontos időpontját illetően.

⁵⁸ *ASHA*, Fasc. A¹-2080. Fol. 169.

Ráttky-huszárok 1719-ben, A. Pascal 1847-es művének illusztrációja

valaha ismerte volna, egyebet nem gondolhatunk benne, hanem hogy ezen alkalmatosság által akarná ezen báró magát szolgálatunkban bépracticálni, melyre egyébiránt szükségünk nincsen, mindazáltal Kegyelmed adja értésére, disponálja is, hogy ha mi oly secretumot tudna, az melynek tudása javunkra szolgálna: az Kegyelmed clavisira fordítván, küldje kezünkhöz, s megértvén a dolognak mivoltát, fogunk azonnal iránta rescribálni.⁵⁹

Az 1708-as hadrakeléskor Ráttky György ezredes átvette huszárezredének parancsnokságát, maga is a flandriai hadszíntérre érkezett és egész évben ott tevékenykedett. Kezdetben felderítési, portyázási, biztosítási feladatokat kapott. Július 11-én azután huszárai élén ő is részt vett a főerőkkel vívott oudenarde-i csatában. Ennek megvívásához a Habsburg- és a szövetséges angol hadvezetés 129 gyalogzászlóaljat és 112 lovassvadront vonultatott fel. Velük szemben a francia csoportosításban 131 gyalogzászlóalj és 205 lovassvadron állt. A kor legkiválóbb hadvezérei kerültek egymással szembe, Marlborough és Savoyai Jenő, illetve Vendôme és Bourgogne marsall. A csatához való felvonulást az angol erők kezdték. Velük szemben kezdetben sikereket arattak a Vendôme által vezényelt erők, köztük a Ráttky-huszárok. Amikor azonban a szövetségesek meggyorsították a főerők gyülekeztetését és felvonultatását, majd az angol és osztrák lovasegységek váratlan hevességgel rajtaütöttek a franciákon, Bourgogne, a főparancsnok, nem sietett erőivel a megtámadottak segítségére, hanem kapkodva a teljesen felesleges elsáncolási manőverhez kezdett. Marlborough és Savoyai Jenő kihasználta a lehetőséget, előbb Vendôme kötelekeit szorította vissza, majd Bourgogne egységeit verte ki sáncaiból. A szerencsétlen hadvezetés miatt a franciák veszteségei voltak nagyobbak, mintegy háromezer halottat és négyezer sebesültet vesztek, míg az angol—osztrák erők csak alig ezer halottat és kétezeröttszáz sebesültet. A Ráttky-huszárok veszteségei egyelőre nem ismertek.⁶⁰

A fejedelemmel állandó kapcsolatban maradt Ráttky az oudenarde-i csatáról a francia udvarban maradt Kökényesdin keresztül küldött haza beszámolóit. Erről tanúskodik a diplomáciai megbízott július 18-án Fontainebleau-ban kelt és Rákóczihoz intézett levele: „Volt szerencsém Önnek megküldeni az oudenarde-i csata részleteit, amelyeket Rátki úr küldött meg nekem.”⁶¹ Ez a beszámoló sajnálatos módon mindaddig nem került elő.

Maga Ráttky ezredével továbbra is Flandriában tevékenykedett. A Genthez való elvonulás utáni időből kiemelést érdemel, hogy a francia szolgálatban állt Ráttky-huszárok sorozatosan a Habsburg-seregek Kollonits- és Splényi-ezredbéli magyar huszáraival kerültek szembe. Így július 25-én Lens-nél csaptak össze, augusztus derekán a Deule folyó mentén, majd több ízben Lille térségében.⁶² Ezekről a harcselekményekről is hűségesen beszámolt Ráttky Rákóczinak, ahogyan Kökényesdi október 11-én Párizsban kelt levele ismét bizonyítja: „Egész szeptember hónap folyamán nem volt megírni érdemes esemény, csak a flandriai hírekről volt szerencsém Felsőgednek írni, amelyeket Rátky úr és más barátaim küldtek nekem.”⁶³

A Habsburg-hadak sikerei ellenére a francia hadvezetés nem gondolt a három huszárezrede összpontosítására. Míg a Ráttky-huszárok Flandriában küzdöttek, a Monteil-huszárokat Itáliában, a Verseilles-huszárokat pedig a Rajna men-

59 AR, II. k. 392. o.

60 Lemon, II. k. 18. o., Pascal, II. k. 188. o., Feldzüge, II. k. 23. skk. o., X. k. 358. skk. o., Reinach-Foussemagne, 318. o.

61 Fiedler, J. (Kiad.): Aktenstücke zur Geschichte Franz Rákóczy's und seiner Verbindungen mit dem Auslande. I.: Aus den Papieren Ladislaus Kökényesdi's von Vetes 1705-15. Wien, 1865. (a továbbiakban: Kökényesdi), 100. o.

62 ASHA, Fasc. A1-2080., Feldzüge, X. k. 369. skk. o.

63 Kökényesdi, 115. o.

tén vetették be. A téli szállásra vonulás is a harccselekmények színhelyén történt.⁶⁴

Miután az év eleji békepuhatolozások kudarcát követően 1709-ben kiújtak a harcok, a flandriai hadszíntéren Lille, Warneton, Menin és Courtray birtokában a szövetséges osztrák és angol hadak előtt lehetőség nyílt volna a Francia Királyság mélységébe való betörésre. A szembenálló erők azonban lényegében változatlanok maradtak, a szövetségesek 170 gyalogzászlóaljával és 263 lovassvadronjával szemben a franciák 135 gyalogzászlóaljat és 257 lovassvadront tudtak felsorakoztatni. A huszárok létszáma a franciák számára vált kedvezőbbé. Míg a Habsburg hadvezetés létszám- és felszerelési gondokat jelentett, a Ráttky-huszárezredet sikerült négy svadronra, azaz nyolc századra növelni, elsősorban a szembenálló Kollonits- és Splényi-huszárezredből elsőként magyarokkal. Így a Ráttky-huszárezred nagyjából a szintén négy svadronnyi Splényi-huszárezreddel vált azonos harcértékűvé. A Dessöffy István ezredes alárendeltségébe került korábbi Kollonits-huszárezred továbbra is hat svadronból állt.⁶⁵ A francia hadvezetés kerülte a főerőkkel való összeütközést. Ezt a szövetségesek sem szorgalmazták, hanem Tournay erődjét vették körül és ostromolták meg. E harccselekmények során ismét gyakran szembekerültek a két táborban szolgáló magyar huszárok.⁶⁶

Valamennyiök számára legemlékezetesebbé a végül is bekövetkezett azévi döntő küzdelem, a szeptember 11-i malplaquet-i csata vált. Ennek előzményét az jelentette, hogy Villars marsall, francia főparancsnok, minden mozgósítható erejét összehívta Mons ostromának a megakadályozására. Amikor a szövetségesek hadvezérei, Marlborough és Savoyai Jenő, ezt észlelték, azonnal intézkedéseket tettek egy minden adott erővel végrehajtandó támadásra. Ennek tüzérségi előkészítése angol részről már szeptember 9-én megkezdődött. A meglepett Villars igyekezett elsáncolni hadait. Elképzelése kezdetben sikert eredményezett. A tüzérségi tüzet követő ellenséges gyalogsági támadást, amelyet a szárnyakon a lovasság támogatott, a jobbszárnyon két óra, a balszárnyon öt óra hosszat sikerült visszaverni, és a szövetséges angol-osztrák-holland hadak nagy veszteségeket szenvedtek. Amikor a közép ingott meg, ugyancsak sikeres volt a francia lovasság bevetése, a Ráttky-huszárok is derekasan küzdöttek. Csupán az újabb tüzérségi tűz készítette őket meghátrálásra. A túlerő végül is a franciákat mindenütt visszavonulásra ösztönözte, naplemente után Villars elrendelte a harc megszakítását és az elvonulást. A szövetségesek súlyos veszteségeik miatt nem is gondoltak üldözésre. A veszteséglistán a szövetségeseknél 23 000 halott és sebesült, míg a franciáknál 11 000 halott és sebesült volt.⁶⁷ A Quesnoy és Valenciennes közti térségben téli szállásra vonult Ráttky-ezred veszteségeit ismét nem ismerjük. Valószínűleg azonban nagyon lehettek, mert a francia hadvezetés a továbbra is a Rajna-mentén állomásozó Versailles-huszárezred egyik svadronját, azaz két századát áthelyezte a Ráttky-huszárezred kötelékébe.⁶⁸

A Ráttky-huszárok 1710-ben tulajdonosvezetésük vezényletével ismét a flandriai hadszíntéren kerültek bevetésre. E hadjárat során is az osztrák-angol hadak voltak kezdeményezők. Nagyjából a korábbi évhez hasonló erőviszonyok alakultak ki. A szövetséges hadvezetés további pozícionyerés érdekében

64 Choppin, 55. skk. o., *Feldzüge*, X. k. 311. skk. o., Vansen, G: Un capitaine des hussards de Ratky. In: Carnet de la Sabretache (Paris), 1895. (a továbbiakban: Vansen), 139. skk. o.

65 ASHA, Fasc. A1-2134., *Feldzüge*, XI. k. 61. skk. o.

66 ASHA, Fasc. A1-2135, 2137., *Feldzüge*, XI. k. 77. skk. o.

67 ASHA, Fasc. A1-2140, *Feldzüge*, XI. k. 97. skk. o.

68 ASHA, Fasc. A1-2141., Vansen, 140. o.

mindenekelőtt Douay erődjét kívánta elragadni a franciáktól. Miután a körülzárást a francia hadak nem tudták megakadályozni, felmentő csoportosítást hoztak létre. Mintegy százezer főt gyülekeztetett Villars marsall május folyamán Cambrai és Péronne térségében. Ebbe osztották be a Ráttky-huszárezredet is, mégpedig a gyülekezés idejére közvetlenül Cambrai-nál táboroztatták a tartalékcsoportosítás kötelékében. A francia felmentő seregek május 25-én indultak meg, a huszárok addig felderítő portyákat hajtottak végre. Ugyanez volt a feladatuk, amikor Lens-nél a szövetségesek jobbszárnyába ütköztek a francia erők. Ennek során egyetlen fő veszteség nélkül százötven osztrák lovast ejtettek foglyul.⁶⁹

Miután Villars marsall úgy döntött, hogy nem kockáztat meg támadást a Douay ostromát folytató szövetségesek ellen, táborát Oisyban ütötte föl. Kikülönített egy csoportosítást, hogy ez legalább a Kevisbé jelentős Bouchain erőd ostromát akadályozza meg. Június 17-i jelentésében a francia főparancsnok ezzel kapcsolatosan a következőket írta: „Tábort verve, Coigny gróffal kiküldtem egy dragonyosköteléket Valenciennes és Bouchain közé, hogy ragadja el az ellenségtől az Escaut folyó átkelőhelyeit és hidakat készíttettem, hogy támogassam. Az ellenség megközelítette leghátulsó alakulatait, amelyek a huszárok voltak. Ratsky ezredes, aki őket vezényelte, meghátrált és látszólag fejevesztetten visszavonult, hogy magára vonja az ellenséget. Az valóban követte és eltávolodott a zömtől. Ratsky visszafordult, rájuk rontott és elég nagyszámú fogollyal tért vissza.”⁷⁰ Az egyik svadront vezénylő Dessóffy Miklós kapitány visszaemlékezése ezt megerősíti. Egyébként hozzáteszi, hogy csupán ő huszonöt foglyot ejtett harcosaival.⁷¹

Ezek a kisebb diadalogok nem ellensúlyozhatták azt a tényt, bármennyire derekasan küzdöttek is a francia hadseregbéli huszárok, hogy a szövetséges angol—osztrák hadak nagy sikert arassanak: június 27-én elfoglalták Douay-t. A szövetséges hadak ezt követően azonnal Arras erődjének ostromára tettek előkészületeket. Villars marsall az erőd megerősítése mellett Ypernhez vezényelt egy több ezer fős különítményt, hogy fedezze ezt az erődöt. A kikülönített csoportosításba nyert beosztást a Ráttky-huszárezred is, amelynek újra felderítő portyázások jelentették a fő feladatát. Ismét elsődlegesen a Habsburg-szolgálatban állt Dessóffy- és Splényi-huszárokkal kerültek szembe. A huszár-ütközetek váltakozó eredménnyel végződtek. Annál sikeresebbek voltak a Ráttky-huszárok rajtaütései az osztrák és angol vérteseken és dragonyosokon, például Saint-Omer, Quesnoy, Wimpy térségében, de különösen szeptember 19-én Coutray-nál. A téli szállásra vonulás idejéig már csak ezek a kisebb összecsapások nyújtottak lehetőséget Ráttky György ezredesnek és huszárainak a helytállásra.⁷²

Ezzel kapcsolatosan feltétlenül ki kell emelnünk, hogy Ráttky ezredes neve és tettei vonzerőt jelentettek a spanyol örökösödési háborúban bevetett magyar huszárok számára. Nemcsak a Habsburg-seregek soraiban harcolóknál volt ez így. A francia uralkodó a spanyol királynak adományozta 1709. július 18-i hatállyal az addig Itáliában bevetett és korábban 1706-os hazatéréseig Deák Pál ezredes alárendeltségében állt mintegy kétszáz magyar és más nemzetiségű Monteil-ezredébéli huszárát.⁷³ Az Itáliából az Ibériai félszigetre került magyarok számára a szülőföldtől való távolság elviselhetetlenné vált. Így 1709-ben és

69 ASHA, Fasc. A¹-2219., *Feldzüge*, XII. k. 138. skk., 594. skk. o., *Vansen*, 140. o.

70 Villars, II. k. 124. o. Íme az ősi magyar harceljárás egy késői sikeréről szóló tanúságtétel.

71 Vansen, 140. o., Dessóffy Miklós életrajzi vázlatát lásd: Zachar, 1980. 544. o.

72 ASHA, Fasc. A¹-2222, *Feldzüge*, XII. k. 178. skk. o., *Vansen*, 141. o.

73 Choppin, 40. o., Zachar, 1980. 525. o.

1710-ben közülük többen csoportosan visszaszöktek, hogy legalább ismét a francia király szolgálatában maradhassanak, mert így Rákóczi korábbi — idézett — felhívása értelmében nagyobb reményük lehetett a majdani hazatérésre. Ezek a huszárok Ráttky ezredesnél jelentkeztek, az ő keze alatt kívántak szolgálni.⁷⁴ Közülük többen név szerint is ismertek, megérdemlik, hogy itt szerepeltessük őket. E tizennyolc fő a következő volt:

Név	születési hely és idő	francia szolg. kezdete
ifj. Benyovszky Pál	Cambermay, 1697	1708 ezredféként
Bicskei János	Bicske, 1667	1703 huszárként
Horváth János	Csáktornya, 1674	1704 huszárként
Kertész Boldizsár?	?	1707 kapitányként
Kolonits György	Fraknó, 1661	1703 huszárként
Oláh György	Brassó, 1679	1702 huszárként
Potyondi?	?	? kapitányként
Kispéter János	Bethlen, 1665	? huszárként
Szabó Miklós	Vágsellye, 1664	? huszárként
Diószegi Jakab Bertalan	Ádámos, 1677	? huszárként
Dudás Ignác	Lugos, 1669	? huszárként
Görgényi János	Simontornya, 1673	? tizedesként
Kényei Péter	Kény, 1669	? huszárként
Rác Mihály	Törökország, 1674	? huszárként
Rátz Péter	Kanizsa, 1669	? huszárként
Sipos János	Dina?, 1669	? huszárként
Szabó András	Pozsony, 1679	? huszárként
Tóth Péter	Simonfalva, 1676	? huszárként. ⁷⁵

Sajnálatos módon a Ráttky-huszárezred egészére vonatkozóan mindeddig nem rendelkezünk a fentihez hasonló, értékelhető forrással. Így még azt sem tudjuk pontosan, hány magyar szolgált ebben az ezredben. A francia hadvezetés mindenesetre igen elégedett volt e huszárok teljesítményével. Villars marsall, a Flandriában bevetett francia erők főparancsnoka, 1711-ben így vélekedett az alárendeltségében küzdő Ráttky-huszárokról: „Tanúsítanom kell, hogy egyetlen alakulat sem szolgált nagyobb bátorsággal, nagyobb veszteséggel, egyik sem szenved el több lövést, egyiknél sincs több megölt harcos és ló.” Jelentése végén még hozzátette: „Bizonyosan sohasem hadakoztak jobban emberek, mint ezek. Hála Istennek, hogy lovasságunk ilyen hadiszellemmel rendelkezik.”⁷⁶ Ez a hadiszellem és a hadimesterségben jelzett nagyfokú jártasság, amely halál-megvető virtussal párosult, arra enged következtetni, hogy a zöm valószínűleg magyarokból állt. Ugyancsak figyelmet érdemel, hogy a kiemelt súlyos veszteségek ellenére minden hadjáratot megelőzően sikerült biztosítani az ezred előírt létszámát. Ez azt is jelenti, hogy folyamatosan szöktek el a Habsburg-hadakban szolgáló magyar huszárok ebbe az alakulatba.

Villars marsall egyébként a huszárok parancsnokáról is csak a legteljesebb elismerés hangján tudott nyilatkozni. Fenti jelentésében így fogalmazott vele kapcsolatosan: „Rattsky ezredes — vitéz férfi, jól helytáll és sokszor kockáztatja életét.”⁷⁷

74 ASHA, Fasc. 3Y^c-311.

75 ASHA, Fasc. Y8^c-21, X^c-80, 81.

76 Idézi Choppin, 69. o. és Reinach-Foussemagne, 319. o.

77 Uo. Kökényesdi ekkor jelenti: „Valamennyi külföldi közt őt szeretik, becsülik, tisztelik leginkább az ármádában.”
Közl.: Szalay K.: II. Rákóczi Ferenc bújdósása. Pest, 1864. I. k. 233. o.

Az 1711-es hadjárat során a Ráttky-huszárok ismét a flandriai hadszíntéren Villars marsall alárendeltségében harcoltak. Az év elején a főhadiszállást biztosító erők között voltak. Érdekességként megjegyezzük, hogy ugyanakkor felbukkant egy, nem ebbe az ezredbe tagolt francia hadseregébéli huszárszvadron is a flandriai tartalékcsoportosításban.⁷⁸ Ez alapján arra következtethetünk, hogy az elszököttek száma olyan nagy lehetett a Habsburg-szolgálatban állt Dessóffy- és Splényi-huszárezrednél, hogy nemcsak a Ráttky-huszárezred létszámát sikerült teljesen feltöltöttként biztosítani, hanem még két további századra valóan e köteléken kívül is maradtak.

A Ráttky-huszárok a Tournay melletti táborból portyázásokat hajtottak végre. Május 2-án maga a főparancsnok jelentette: „A huszárok nagy hasznomra voltak a szolgálatot tekintve. Ratsky ezredes nagy ellenséges őrzőjáratokat mert megtámadni, és foglyul ejtett egy nyolcvan és egy harminc főből állót.”⁷⁹ A másik oldalról Savoyai Jenő jelentette, hogy az Arleux térségében elhelyezkedő osztrák csoportosítást a franciák nyugtalanították: „Rantzau állásait ismételen kifürkészte Villars, valamint Coigny altábornagy és Ratky ezredes.”⁸⁰ Dessóffy Miklós kapitány, aki szintén a Ráttky-huszárokkal portyázott, emlékirataiban később ezzel az évvel kapcsolatosan azt idézte fel, hogy Casteletnél holland dragonyosokkal, Saint-Guillain térségében Habsburg-szolgálatban állt huszárokkal, Mons-nál dán gyalogosokkal vívott találkozóharcot.⁸¹

Az 1711-es portyázások közül kiemelkedett az, amelyet július 11-ről 12-re virradóra felderítési céllal hajtott végre a Ráttky-huszárezred. Villars marsall ezt így idézte fel: „Rábukkantam az ellenség Douay előtti, elég rosszul elhelyezett táborára, amely hihetőleg sikerrel megtámadható. Miután ezt felismertem, kiküldtem Ratsky bárót, hogy megszemlélje, nem akadályozza-e valami, hogy lovasalakulataimmal reájuk menjek. Éjjel kétszáz lépésre megközelítette a zászlókat.”⁸² Ráttky felderítését értékelve, a francia főparancsnok úgy döntött, hogy másnap, július 12-én kiküld e tábor ellen egy 22 vértesszvadronból, 14 dragonyosszvadronból és három Ráttky-huszárszvadronból álló csoportosítást.⁸³

A hajnali rajtaütésről Villars marsall részletesen beszámolt. A huszárokról a következőket írta: „Huszáraink azt mondják, hogy mindegyikőjük megölt öt vagy hat embert. Miután láttam, milyen ügyesen forgatják ezek az urak a szabályát, ez számomra egyáltalán nem hihetetlen.” A gazdag zsákmányról szólva, kiemelte, hogy összesen mintegy ezerkétszáz lovat sikerült hatalmukba keríteni, és „több, mint nyolcvanat a huszárok szereztek”.⁸⁴ Osztrák hadijelentések szerint a huszárok készítették elő a rajtaütést, ők emelték ki és hallgattatták el az őrszemeket az osztrák tábor körül, amelyben Rantzau tábornok 12 gyalogzászlóalját és 10 vértesszvadront helyezett el. Ezek a források egyébként csak ötszáz ló elvesztéséről szólnak, de kiemelik, hogy a franciák az osztrákok elmenekülése után felgyújtották a táborot.⁸⁵

Ebben a rajtaütésben a huszárai élén bátran küzdő Ráttky ezredes súlyosan megsebesült. Erről a tényről ismét a főparancsnoknak, Villars marsallnak a

78 *Feldzüge*, XIII. k. 469. o.

79 *Villars*, II. k. 165. o.

80 *Feldzüge*, XIII. k. 165. o.

81 *Vansen*, 141. o. Lásd még: *ASHA*, Fasc. A¹-2300.

82 *Villars*, II. k. 173. o.

83 *ASHA*, Fasc. A¹-2301

84 *Villars*, II. k. 177. o.

85 *Feldzüge*, XIII. k. 166. o.

szavai tanúskodnak. Így írt: „Nagyon féltém Ratsky urat, akinek a testén áthatolt egy golyó. Felkerestem, azzal biztatnak, hogy bár sebesülése nagyon súlyos, mégsem halálos.” A jelentése végén érdemeire tekintettel az udvartól Villars marsall „több elismerést kér Ratsky huszárezredes úrnak.”⁸⁶

Miután Ráttky ezredes hosszabb időre harcképtelenné vált, huszárai élére az ezredbeli rangidős tiszt, Dessóffy Bálint alezredes került.⁸⁷ Ráttky György ezredesnek a francia udvar elismerésére viszont még évekig kellett várnia. Huszárai, akik ismét alig háromszázan maradtak, a flandriai hadszíntéren kisebb harcselekmények részesei voltak, miközben ő az életéért viaskodott. A téli szállásra vonuláskor a Ráttky-huszárokat Charleroi és Charlemont térségében helyezték el. Egyúttal átszervezést hajtottak végre, az ezredet három svadronra, svadrononként három századra tagolták, miközben egyrészt abba beépítették a flandriai hadszíntéren korábban önállóan tevékenykedett két huszárszázadot, másrészt visszahelyezték a Versailles-huszárezredbe a korábban onnan elvont két századot. A Versailles-huszárok szervezését a Rajnamenti hadszíntéren egyébként ugyanígy hajtották végre. Ez azt jelenti, ismét biztosított volt a Habsburg-hadakból elszököttekkel a teljes előírt hadilétszámon tartás mindkét hadművelési területen.⁸⁸

1712 elején a Ráttky-huszárok a flandriai hadszíntéren kezdetben a tartalékcsoportosításban nyertek beosztást.⁸⁹ Az azévi hadműveletek bevezetéseként a Schelde folyó mentén felderítő portyázásokat hajtottak végre. Ezekbe hamarosan bekapcsolódott a súlyos sebesüléséből felépült ezredtulajdonos is. Nem változott az ezred feladata akkor sem, amikor a francia hadvezetés májusban mintegy hetvenezer fős flandriai csoportosítását Arras, Cambray és Péronne térségében vonta össze. Az angol politikai irányváltás, a különbéke irányában való tapogatózás és a hadműveletek megszakítása következtében ugyanis ezúttal az alig huszonnégyezer fős Habsburg-haderő került a jelentősebb összecsapást. Támadásra a francia hadvezetés is csupán a politikai erőviszonyok tisztázásakor és Quesnoy erődjének július 6-i elvesztését követően szánta el magát. A Denain melletti ütközet, amelyből a Ráttky-huszárok is derekasan kivették a részüket, francia diadalt eredményezett. Ez lehetővé tette, hogy további ügyes hadmozdulatokkal a franciák körülzárják, megostromolják és szeptember 8-án visszafoglalják az egyik legjelentősebb, korábban elvesztett erődöt, Douay-t.⁹⁰

Az erőd birtoklásáért vívott harcokban jelentős szerepet játszottak mindkét oldalon a huszárok. A francia Gassion altábornagy az erőd visszafoglalásáról készített jelentésében így emlékezett meg Ráttky ezredes harcosairól: „Aligha tudom megmondani a záskmányolt zászlók számát, mivel azokat a huszárok vették magukhoz, és nem lehet tőlük elvenni, hiszen az csak azt eredményezné, hogy megsértenék sajátos szokásukat és gyengítenék keménységüket, veszélyességüket.”⁹¹ Ezek a sorok határozottan arra utalnak, hogy a hadműveletek folyamán a Ráttky-huszárok derekasan helytálltak, az osztrákoktól számos zászlót elragadtak, és egész tevékenységük az ellenség számára állandó veszélyt jelentett. Bizonyára önállóan, saját harceljárási szokásaik szerint tevékenykedtek, és harcértéküket még azzal sem kívánta a francia hadvezetés gyengíteni, hogy a hadizáskmányt jelentő, egyúttal a sikert jelképező ellenséges zászlókat tőlük az udvarba való küldés céljából elveszi.

⁸⁶ Villars, II. k. 178–179. o.

⁸⁷ ASHA, Fasc. A1–2301., Choppin, 69. o. Életrajzi vázlatát lásd: Zachar, 1980. 544. o.

⁸⁸ ASHA, Fasc. A1–2301., Feldzüge, XIII. k. 173. skk., 387. skk., és 483. skk. o.

⁸⁹ Feldzüge, XIV. k. 389. o.

⁹⁰ Uo. 99. skk., 143. skk. és 195. skk. o.

⁹¹ Közli: Reinach-Foussemagne, 318. o.

A Habsburg-hadak nem tudták megakadályozni, hogy a nagyobb erőt felvonultató franciák újabb sikereket arassanak. Miközben az osztrákok állandó visszavonulásban kénytelenek voltak feladni korábbi szerzeményeket, a franciák sikeresen visszafoglaltak egy sor további határerődítményt. A Ráttky-huszárezred e harcok során különösen a Quesnoy birtoklásáért vívottakban tűnt ki. Szeptember 16-án felderítés közben megütközött a Habsburg-szolgálatban állt Dessóffy- és Splényi-huszárokkal, majd jelentős szerepet játszott az erőd október 3-i visszafoglalása során is.⁹²

A néhány nap múlva bekövetkező téli szállásra vonuláskor a francia hadvezetés a következő hadjárat szempontjából immár fontosabbnak tartott Rajna-menti területen helyezte el nemcsak a Verseilles-, hanem a Ráttky-huszárezredet is.⁹³

Itt kell kitérnünk röviden arra, hogy ebben az időben a Ráttky-huszárok harcértéke jelentősen növekedett azáltal, hogy közéjük álltak számosan azok közül, akik korábban a Rákóczi-szabadságharcban küzdöttek, a szatmári béke után pedig úgy döntöttek, hogy Rákóczit követve francia földre, a francia hadsereg kötelékébe igyekeznek. E harcosok közül adatszerűen kimutatható a következők ekkori szolgálatvállalása: Béri Balogh Boldizsár hadnagy (a hírneves Béri Balogh Ádám fia), Csepreghy? hadnagy, Bácsmegyei Simon (Rákóczi Nemesi Kompániájának korábbi tagja), Horváth István (Győr, 1698—Brandeis, 1745, a később Szent Lajos-renddel kitüntetett, hősi halált halt kapitány), Kováts István (született Németújváron, 1679-ben), Németh Károly (Kőszeg, 1676—?, 1731), Palásti Miklós (?—Saint-Jean-Pied-de-Port, 1719), Sulyok? hadnagy, Tolnay? hadnagy.⁹⁴

Miután 1713. április 11-én a Francia Királyság Utrechttben békét kötött Angliával, Savoyával, Portugáliával, Poroszországgal és Németalfölddel, a Habsburg-birodalom egyedül maradt az ellene viselt spanyol örökösödési háborúban. A harcok súlypontja áthelyeződött a két birodalom határterületére, a Rajna-mentére. A Bodeni tótól Bonnig húzódott az a vonal, amelyen felsorakoztak a bécsi udvar által erre kijelölt alakulatok. A velük szemben gyülekeztetett francia kötelékek között volt a Ráttky- és a Verseilles-huszárezred is.

A Ráttky-huszárok abban a csoportosításban jutottak szerephez, amelyet Landau körülvételére és elfoglalására jelölt ki a francia hadvezetés. Több ízben találkozóharcra került sor a Habsburg-szolgálatban állt magyar huszárokkal. Így július 31-én Grünstadt körzetében Csonka bég ezredes huszáraival csaptak össze a Ráttky-huszárok. Ezek az összecsapások azt követően is folytatódtak, hogy az osztrákok augusztus 20-án kénytelenek voltak feladni Landau erődjét. Az elvonulást a huszároknak kellett fedezniük, így a francia hadvezetés is huszárokat rendelt ki üldözésükre. A Ráttky-huszárok közül Dessóffy Miklós kapitány két századdal egy hetvenkét fős ellenséges huszárkötélék nyomába eredt, amely háromszázötven rekvirált tüzérlóval vonult el. Kervillers és Feninghen között került sor az összecsapásra, amelyben a Bécs szolgálatára kényszerült magyarok zöme elesett, tizenegy fő fogságra adta magát. A Ráttky-huszárok vesztesége nem ismert, de visszaszerezték a lovakat a francia hadvezetésnek.

Természetesen nem ez a ténykedés volt a döntő, amikor a Habsburg-hadvezetés 72 gyalogzászlóalja és 138 lovassvadronja ellenében francia részről

92 *Feldzüge*, XIV. k. 217. skk., o., *Reinach-Foussemagne*, 318. o.

93 *Vansen*, 142. o.

94 *ASHA*, Fasc. X^c-80, 81, Y8^c-21, A1-2770., *Bánkúti I.*: Egy kuruc nemesifjú útja a laki udvarháztól a francia emigrációig. In: *Arrabona* (Győr), 1971/13. (a továbbiakban: *Bánkúti*), 251. skk. o., *Zachar*, 1980. 546. o.

153 gyalogzászlóalj és 211 lovassvadron vette fel a küzdelmet. A források mégis számos esetben kiemelik a két ezredben szolgáló hét svadronnyi huszár szerepét a francia hadsereg tevékenységével kapcsolatosan, mivel ezt nélkülözhetetlennek vélték a szemben álló fél hat huszárezrede elleni küzdelemben.

Ezt teszik akkor is, amikor a szeptemberi eseményeket, Freiburg francia részről való körülzárását idézik fel. A Ráttky-huszárok a körülzáráshoz vonuláskor elővédben tevékenykedtek, majd a zárógyűrű fedezésére portyákat hajtottak végre. Ezek közül kiemelést érdemel a szeptember 25-i, amikor a Fekete-erdőbeli Sankt Georgen mellett táborozó dragonyosokkal csaptak össze, a szeptember 30-i közvetlenül Freiburg előtt, amikor az osztrák előőrsökön való rajtaütésben három halottat és huszonhét sebesültet vesztek. Miután november 20-án a francia erők elfoglalták Freiburgot, a többi kötelékhez hasonlóan a Ráttky-huszárezred is téli szállásra vonult.⁹⁵

A következő év nem hozott újabb harcselekményeket, a spanyol örökösödési háború lezárásaként a Francia Királyság és a Habsburg-birodalom között is békekötésre került sor. A lehetőséget kihasználva Ráttky György ezredes Párizsba sietett, ahová időközben megérkezett II. Rákóczi Ferenc is. Hét esztendő után ismét személyesen találkozhattak, hiszen hősünk nem habozott, hogy újra felkeresse fejedelmét. Ezt követően Rákóczi franciaországi időzése idején gyakran találkoztak, sokszor együtt vadásztak.⁹⁶ Bizonyára számot vetettek nemcsak saját, hanem hazájuk sorsával is. A felső-magyarországi kuruc szervezkedés véres felszámolásakor nem láthatták reálisnak a közeli hazatérés reményét. Élni pedig kellett, mert éltette őket a remény, hogy a hazatérésre egyszer mégis sor kerülhet. Ezért Ráttky György tulajdonosvezetes a francia udvarnak tett addigi fegyveres szolgálatára hivatkozva kérte honosítását. Ezt 1715 januárjában elnyerte.⁹⁷

Miután a béke tartósnak látszott, az európai hatalmak csökkentették hadseregeik létszámát. Így járt el a francia udvar is. Ennek során 1716. március 9-i hatállyal a régensherceg megszüntette az addigi Verseilles-huszárezredet, amelynek állományát beleolvasztotta az Itáliában diszlokált Ráttky-huszárezredbe.⁹⁸ Az átkerültek közül tizenöt magyar neve ismert. Ezek a következők:

Név	születési hely, év	rang
Dávid Zsigmond	? ?	kapitány ⁹⁹
Baranyay ?	? ?	kapitány
Csepreghy János	Kőszeg, 1672	huszár
Csizmadia György	Korpona, 1676	huszár
Flórián Mihály	Lenti, 1683	huszár
Horváth János	Szombathely, 1688	huszár
Káldy Dániel	Szombathely, 1680	huszár
Kováts András	Kőrösszeg, 1690	tizedes
Kováts Ferenc	Esztergom, 1679	huszár
Légrády Mihály	Légrád, 1676	huszár
Mezey Mihály	Várad, 1681	huszár
Monyai János	Kékkő, 1679	tizedes
Selmeczy János	Selmec, 1686	huszár
Szabó János	Baté, 1676	huszár
Veres István	? 1676	tizedes ¹⁰⁰

⁹⁵ Az 1713-as hadműveletekben való részvételre lásd.: *Vansen*, 142. o., *Feldzüge*, XV. k. 1. r. 138. skk.. 284. skk.. 509. skk. o., 2. r., 153. skk. o.

Ráttky ezredes ebben az időben megosztotta idejét ezrede itáliai táborhelye és Párizs között. 1717-ben, amikor a keleti emigrációban élt kuruc vezetők megújították a konföderációt és a török melletti hadbaszállásra szólítottak fel, hősünk is szívesen török földre távozott volna a szintén oda készülődő Rákóczival. A politikai feltételek azonban ennek nem kedveztek, míg a francia udvar továbbra is igényt tartott szolgálataira. Így újra búcsút kellett mondania a fejedelemnek.¹⁰¹

Ugyancsak ugyanebben az időben Ráttky ezredesnek anyagi gondjai is voltak. Legalábbis erről tanúskodik egyetlen eddig ismert sajátkezű, nyelviileg és helyesírás szempontjából nem egészen kifogástalan, francia nyelven írt beadványa. Ez a felségkérelem 1718. szeptember 30-án kelt és a következőképpen hangzik: „Ő Királyi Felségének, az Orleans-i Régensherceg Űrnak. Báró Ráttky huszárezredes kénytelen Ő Királyi Felsége szokott jóságához fordulni 1715-ös és 1716-os évi ezerhatszáz livre összegnyi hadi kegydíja tárgyában. Ez őt megilleti, és egy éve Ő Királyi Felsége abban a kegyben részesítette, hogy Couturié úr révén az elosztási jegyzékbe vétette, anélkül azonban, hogy eddig fizettek volna neki. A legalázatosabban ezért Ő Királyi Felségéhez folyamodik, tegyen véle jót mindenkor, szíveskedjék engedélyezni, fizessék ki neki kegydíját a mondott évekre, hogy rendezhesse párizsi tartozásait.” Ez esetben nem hiába fordult hősünk a régensherceghez, kérelme hátoldalára rávezették, hogy nemcsak ezt az összeget, hanem más elmaradt járandóságait is rendezték vele szemben, és összesen 4620 livre összeget fizettek ki kezéhez.¹⁰²

Az ügy intézése egybeesett az újabb hadielőkészületekkel. Miután a Spanyol Királyság 1717-ben kísérletet tett az utrechti békével elszakított itáliai területei visszaszerzésére, ez 1718-ban a Francia Királyság, a Habsburg-birodalom, az Angol Királyság és a Savoyai Királyság négyesszövetségét eredményezte. Együttal világossá vált, hogy közel a közvetlen francia—spanyol összecsapás is.

A/Ráttky-huszárok akkoriban már a flandriai Philippeville-ben állomásoztak, míg tulajdonosezredesük ideje nagy részét Párizsban és Versailles-ban töltötte. A Spanyolország megleckéztetésére létrehozott francia csoportosításba beosztották a Ráttky-huszárezredet is. Hadilétszámra való feltöltésre Verdunbe vezényelték.¹⁰³ Az ekkoriban beállott magyarok közül csak kevesen ismertek. Kiemelést érdemel Ráttky földije, Kisfaludy Boldizsár, aki kapitányként még 1718 végén állott be.¹⁰⁴ Mellette Kertész Boldizsár két kornétás fivérééről tudunk, valamint a bottyánvári 35 éves Feleky András és a kunhelyi, szintén 35 éves Kunhelyi Gábor huszárról.¹⁰⁵

Feltétlenül ki kell emelnünk, hogy Ráttky mindenkor igyekezett a maga ereje szerint támogatni bujdosó társait. Ezért fogalmazott így vele kapcsolatosan a Rákóczi mellől ezredébe került Kisfaludy: „Ráttky uram igen jó akarral van hozzám, és égérte recomendatióját.” Továbbá: „Jó atyámfia, az Isten

96 *Chérnel* (Kiad.): *Mémoires complets et authentiques du Duc de Saint-Simon sur le siècle de Louis XIV et la régence Paris, 1856–1858.* (a továbbiakban; *Saint-Simon*), X. k. 144. skk. o., *Márki S.: II. Rákóczi Ferenc.* Budapest, 1908–1910. (a továbbiakban: *Márki*), III. k. 429. o. A személyes kapcsolatot egyébként bensőséges levelezés előzte meg.

97 *ASHA*, Fasc. MC-1637/1. Fol. 1.

98 *Choppin*, 59. skk. o., *Zachar*, 1980. 525. o.

99 Életrajzi vázlatát lásd: *Zachar*, 1980. 545. o.

100 *ASHA*, Fasc. Y8^c-21., *Choppin*, 60. o.

101 *Márki*, III. k. 368. o.

102 *ASHA*, Fasc. MC-1637/1. Fol. 119.

103 *ASHA*, Fasc. A1-2513.

104 *Bánkúti*, 256. o. Életpályáját lásd uo.: 229. skk. o.

105 *ASHA*, Fasc. X^c-80. Y8^c-21.

A Son Altesse Royale Monseigneur Le Duc
 d'Orléans Regent.

Le Baron de Ráttky Colonel des troupes est dans la nécessité d'implorer
 la bonté ordinaire de votre Altesse Royale au sujet de la pension de quatre
 mille six cent livres pour les années 1718, et 1719 qui lui est due, et que
 depuis un an votre Altesse Royale lui a fait la grace de faire mettre
 sur l'Etat de distribution par messieurs Contrôleurs sans pouvoir être payé
 en quoy présente Il supplie très humblement votre Altesse Royale ayant lui
 fait du bien en tout temps de vouloir bien lui accorder le paiement de dite
 années de sa pension pour pouvoir acquitter les dettes qu'il doit à Paris.

áldgya meg." Egyéniségét minden körülírásnál jobban elénk tárja Ráttky 1718. május 26-án Philippeville-ben kelt szép magyar nyelvű levele, amelyben igyekezett megnyugtanni a fia sorsáért aggódó Pongrácz Zsuzsannát, Kisfaludy anyját: „Kedves Anygom Aszony. Kegyelmed levelét vettem tegnapi napon, melliből értem kegyelmed nyukhatatlanságát kedves fia éránt, írhatom kegyelmednek bizoniosan hogy Parisban vagyok frís egissighben s nem gondolom hogy onnéd el távozik olli hertelen, minden héten veszem Párisbul levelit s semmit sem cselekszik olyast az ki tutomra ne agyon, nem szüksigh kedves anygom Aszoni hogy kegyelmed busicsa elméiét éránta, mert olly qualificatus iffiu hogy maholnap örö mire lehet az egisz familiáiának, bizonios lehet benne kegyelmed tudván kegyelmed úri házához való igaz kötelességemet keresek minden alkalmatosságot nekie megh mutatnom minden földet szandiktyában hogy voltam és vagyok, s kegyelmednek is kedves anygom Aszony kegyelmed igaz köteles szolgáláa G. Ráttky.”¹⁰⁶

Jelentős elismerésben részesült a hadielőkészületek során a francia hadsereg akkori egyetlen huszárezredese. 1719. február 1-i hatállyal a régensherceg Ráttky Györgyöt lovasbrigadérosná nevezte ki.¹⁰⁷ A magasabb rang magasabb beosztást is eredményezett, saját ezredén kívül immár a Berwick marsall alárendeltségébe került francia csoportosítás más lovaskötelékei is keze alá kerültek. Ennek következtében a Ráttky-huszárok vezénylő ezredesévé nevezte ki a francia hadvezetés Bercsényi Lászlót, Franciaország későbbi marsallját.¹⁰⁸

Bár Franciaország szövetségesei Itáliában már 1718-ban megkezdték a spanyolok elleni hadműveleteket, Berwick marsall francia csoportosítása csak a szükséges előkészületeket követően, 1719 márciusában vonult a valamivel több, mint száz mérföld hosszú francia—spanyol határra. Kisfaludy Boldizsár kapitány ezt így fogalmazta meg a Ráttky-huszárokkal kapcsolatosan anyjához intézett július 2-i levelében: „A mi Regimentüket is Verdüni Qvártélyunkbul a spaniolok ellen comandérozták, amint hogy még Martiusban meg indulván szüntelen fel s alá macséroztunk Spaniol Ország szélén a Pireneus hegyek alatt és az ellenséget observáltuk.”¹⁰⁹ Ennek az állandó vonulásnak az értelmét a főparancsnok, Berwick marsall így fogalmazta meg: „Mivel lehetetlen volt egyszerre minden oldalról megtámadni Spanyolországot és mivel ilyen nagy kiterjedésű oldalról támadtunk; egyúttal szükséges volt minden más oldalról való védelemre gondolni.”¹¹⁰

Ráttky brigadéros a Navarra irányában összeköttetést biztosító csoportosításban nyert beosztást, míg a nevét viselő ezredet a határ menti spanyol erődök ellen vonuló alakulatok fedezésére hasznosította a hadvezetés. A Vizcayai öböl mentén fekvő Los Pasages kikötő április végi, Iruñ erődítményének május közepi elfoglalása után maga Berwick marsall Fuente Arabia ostromához kezdett, míg Castel Leon ostromát Bonas altábornagyra bízta. A kettévált sereg közti összeköttetést ekkortól a Ráttky-huszárok biztosították. A spanyolok Castel Leont június 11-én, Fuente Arabia-t június 18-án adták fel. Ráttky brigadéros Ernani-nál került bevetésre a spanyolok ellen, míg a Ráttky-ezred elvo-

¹⁰⁶ *Bánkúti*, 250., 252., ill. 235. o.

¹⁰⁷ *ASHA*, Fasc. MC-1637/1. Fol. 1.

¹⁰⁸ *ASHA*, Fasc. A¹-2513., *Aubert, F. A.*: Le politique vertueux. La candeur et le bonne foi sont plus nécessaire à l'homme d'État que la ruse et la dissimulation. Nancy, 1761. (a továbbiakban: *Aubert*), XXVIII. o. Életútjára lásd: *Zachar*, 1978. 68. skk. o., ill. *Zachar, J.*: Bercsényi László, a Rákóczi-szabadságharc kapitánya, Franciaország marsallja. Válogatott források. Folia Rákócziána, I. k. Vaja, 1979. (a továbbiakban: *Zachar*, 1979.), 13. skk. o.

¹⁰⁹ *Bánkúti*, 257. o.

¹¹⁰ Kampagnen der Franzosen in den Niederlanden, am Rhein und in Italien unter dem Marschall von *Berwick* von ihm selbst erzählt. Bern, 1793. (a továbbiakban: *Berwick*), II. k. 294. o.

nult San Sebastian ostromára. E csoportosítás elővédje egy előrenyomuló spanyol köteléket Tolozette-nél vert szét.¹¹¹

Minderről így számolt be fent már idézett levelében Kisfaludy kapitány: „Már a Francia Spanyol Országban, Castel Leont, Irunt, Fontarabia erősségeket és némely passusokat, és tengeri portusokat meg vévén, Spaniol Országban egy nagy armadával ben van, Maréchal Bervik comandója alatt, mi is a mi regimentünkkel itt vagyunk Szent Sebastian alatt levő táboron, ezen Várot már környül vették a mi hadaink, s első nap lőni is fogják, három ezer spaniol van benne, a vár erős, de még erősebb a mi armadánk, a spaniolnak pedig nincs annyi ereje, hogy meg segíthesse, azért a mieink nagyon bíznak hozzá hogy meg veszik, a mi katonáink már Tolozáig voltak, s egy Spaniol Obriszt Laydiantot, két Capitányt s edgynihány dragonyost fogtak lovastul, már naponként léssen dolgunk.”¹¹²

San Sebastian ostroma valójában június 30-tól augusztus 19-ig tartott.¹¹³ Kisfaludy kapitány is csak augusztus 31-i újabb levelében közölte anyjával az erődítmény birtokba vételét: „Már a Francia Szent Sebastian erős várat meg vett a spanioltul, s még az idén reméljük hogy töbet el fogunk venni, s vélünk is úgy adhattya Isten hogy ellenség kárában hasznunk lehet.”¹¹⁴

A francia hadvezetés elképzelése szerint a hadjárat során el kellett még foglalni két stratégiailag fontos pontot, a Magas-Pireneusok-béli Urgel és a Földközi tenger parti Rosas erődjét. Nehéz menetet követően, a kedvezőtlen időjárás miatt csak szeptember végén kezdhettek Urgel ostromához, amelyet a spanyolok október 12-én adtak fel. Október 24-én 40 gyalogszázalaj és 60 lovassvadron, köztük a Ráttky-huszárok, összehívásával Berwick marsall a huszárezred felderítését követően megkísérelte rohammal elfoglalni Rosas erődjét. Ez nem sikerülhetett, s a franciák súlyos veszteségeket szenvedtek. A gyilkos ágyútűz a Ráttky-huszárokat is szinte megtizedelte a roham alatt. Szükség volt a módszeres ostrom megindítására, de ezzel sem sikerült elérni Rosas erődítményének a feladását. Az ostromot a francia hadvezetés végül december 17-én megszakította, és a teljesen kimerült, leharcolt kötelékeket téli szállásra hazaküldte.¹¹⁵

A következő évben nem volt szükség a hadműveletek felújítására, a spanyol udvar meggyőződött a francia uralkodó körök határozottságáról és XIV. Lajos unokája, V. Fülöp spanyol király kénytelen-kelletlen újlag elismerte a spanyol örökösödési háborút lezáró korábbi békekötés feltételeit.

Az elkövetkező, a kortársak által viszonylag hosszúnak tekintett békeidőszakból ismét alig van ismeretünk Ráttky brigadéros sorsáról. Viszonylagos anyagi biztonságban élhetett, mivel a francia udvar évi ötezer livre kegydíjban részesítette.¹¹⁶ Bizonyára rendben mindig megkapta ezt az összeget, mert személyügyi anyaggyűjtőjében nem maradt fenn elmaradt járandóság kérésére vonatkozó beadványa. Ugyanígy a békeidőszakból semmi érdemesnek vált feljegyzést sem helyeztek el vele kapcsolatosan a hadvezetés részéről.¹¹⁷

Huszáraival kapcsolatosan több információval rendelkezünk. A Ráttky-ezred nagyszerű helytállása alapozta meg, hogy teljesítették a vezénylő ezredes, Ber-

111 ASHA, Fasc. A¹-2513 és 2619., *Berwick*, II. k. 297. skk. o., *Feldzüge*, XVIII. k. 195. skk. o.

112 *Bánkúti*, 258. o.

113 ASHA, Fasc. A¹-2619., *Berwick*, II. k. 306. skk. o., *Feldzüge*, XVIII. k. 196. o.

114 *Bánkúti*, 259. o.

115 ASHA, Fasc. A¹-2619., *Berwick*, II. k. 314. skk. o., *Reinach-Foussemagne*, 321. o., *Zachar*, 1978. 81. o. Sajnálatos módon Ráttky brigadéros személyes tevékenységéről e hadjáratral kapcsolatosan mindedig alig tudunk valamit.

116 *Reinach-Foussemagne*, 324. o.

117 ASHA, Fasc. MC-1637/1.

csényi László önálló huszárezred alapítására vonatkozó kérelmét. Miután Bercsényi ezredes megállapodott ebben Ráttky brigadérossal, a francia hadvezetés ahhoz is hozzájárult, hogy az új huszárkötelékbe helyezték át a Ráttky-huszárok néhány tapasztalt tisztjét: Kisfaludy Boldizsár kapitányt, Dávid Zsigmond kapitányt, Csepreghy, Sulyok és Tolnay hadnagyot a magyarok közül.¹¹⁸ Bizonyára több tapasztalt közhuszárt is átvezényeltek Bercsényi ezredes keze alá, új magyar harcosok jelentek meg ugyanis az ismét Dessóffy Bálint alezredes vezénylete alá került Ráttky-huszárok között is. Sajnos nem rendelkezünk egyelőre olyan adattal, mint a Bercsényi-ezreddel kapcsolatban. Ott ugyanis kimutatható, hogy 1720—1732 között közel 300 huszár állt be, közülük pedig 137 egyenesen magyar földről érkezett, de a magyarok száma ennél még magasabb volt. Néhányan ugyanis előbb máshol próbálkoztak, 22 magyar Havasföldről, 1 Moldvából, 6 Lengyelországból, 6 Oroszországból, 3 az Oszmán-török Birodalomból jött, hogy a francia király huszára legyen. A Habsburg-hadseregtől, osztrák területekről érkezetteknel és a francia földön élők közül beálltakkal egyelőre nem tudjuk kimutatni a magyarok számát. Az azonban így is megállapítható, hogy a többség bizonyára mindig magyar volt a Bercsényi-huszároknál.¹¹⁹

Így kellett ennek lennie a Ráttky-huszárezrednél is. Az 1720—1732 között beállt magyar közhuszárok közül azonban sajnálatosan eddig csak 26 személye ismert.¹²⁰ Ezek a következők:

Név	szül. hely és idő	szolgálat kezdete
Kerner György	Arad, 1696	1720
Balassi András	Szeged, 1696	1720
Hajdú György	Zsámbék, 1675	1720
Lakits Ferenc	Sopron, 1692	1720
Potyondy János	Turócz, 1706	1720
Sass János	Székesfejérvár, 1681	1720
Freisinger István	Kőszeg, 1696	1721
Koháry György	Komárom, 1691	1721
Barta János	Maroslúca, 1693	1723
Horváth Mátyás	Csáktornya, 1675	1723
Horváth Ignác	Verdun, 1714	1724 (ezredfi!)
Palocsay János	Kassa, 1700	1724
Koncz Károly	?, 1705	1725
Ágoston Miklós	Fülek, 1688	1728
Beregszászy Sámuel	Beregszász, 1681	1728
Berger András	Siklós, 1699	1728
Bogdán György	Kolozsvár, 1692	1728
Kertész Boldizsár	?, ?	1728
Nagy Sándor	Győr, 1696	1729
Szolnoki János	Szolnok, 1705	1730
Virág János	?, 1696	1730
Dorogi Mátyás	?, 1702	1730
Gábor Mihály	?, 1694	1730
Hosszu Jakab	Pozsony, 1698	1730
Mátyás Mihály	?, 1702	1730
Nyitrai Tamás	?, 1701	1731

118 ASHA, Fasc. A1-2770. Fol. 13. skk., Zachar, 1978. 81. skk. o., Zachar, 1979. 85. skk. o., Zachar, 1980. 526. o.

119 ASHA, Fasc. 3Y^c-313., Corvisier, A.: L'armée française de la fin du XVIIIe siècle au ministère de Choiseul. In: Le soldat. I. k. Paris, 1964. (a továbbiakban: Corvisier), 655. o.

120 ASHA, Fasc. Y8^c-21, X^c-80.

A Ráttky-huszárok békeidőbeli létszámára csupán következtethetünk, mivel a fennmaradt források töredékesek. Ebben az időben a Bercsényi-huszárezred legénységi létszáma 400 és 800 fő között hullámzott, a tisztéké pedig 30 és 56 fő között.¹²¹ A Ráttky-huszárezred 1732-es mustrája az első négy századra vonatkozóan áll rendelkezésünkre. Ez 245 főt mutat ki, akik közül 60 fő magyar.¹²² Mivel ekkoriban a szervezés szerint nyolc század alkotta a huszárezredek, az ismert létszámot megkétszerezhetjük, hogy megközelítőleg helyes adathoz jussunk. Itt említjük meg, hogy a Habsburg-haderő magyar huszárezredei is nagyjából ilyen erőt jelentettek ebben az időben. A Korzikán 1731-ben bevetett Csonka bég-huszárezred két századból álló svadronjának a létszáma például 119 fő volt.¹²³

Ráttky György brigadéros és a Ráttky-huszárezred 1733-ban léphetett ismét a tettek mezejére. Közismert módon a lengyelországi kettős királyválasztást követően kirobbant a lengyel örökösödési háború, amely a hagyományos itáliai és Rajna-menti hadszíntéren ismét közvetlen Habsburg—Bourbon összezapást is eredményezett. A diszlokálásnak megfelelően a Ráttky-huszárokat Itáliában, míg a Bercsényi-huszárokat a Rajna-mentén vetette be a francia hadvezetés. Ezt megelőzte a hadilétszámra való feltöltés. A Ráttky-ezreddel kapcsolatosan ismét csak következtethetünk a létszámra. Mivel az összes francia hadseregbéli huszár számát 1300 főben adták meg,¹²⁴ a Bercsényi-huszárok létszáma pedig 38 tiszt, 625 altiszt és közhuszár volt,¹²⁵ ugyanilyen létszámot tetelezhetünk fel a három osztályba, osztályonként négy századra tagolt Ráttky-ezreddel kapcsolatosan is.

A mintegy 30 000 gyalogosból és 8000 lovasból álló, 43 ezrednyi itáliai francia csoportosításban ismét nem a létszám, hanem a funkció tette jelentőssé a huszárok jelenlétét. Ugyanígy volt ez egyébként a Habsburg-haderőben is, amely a háború kitörésekor 108 000 gyalogosból és 38 000 lovasból állt, de csupán három huszárezredben szolgáltak magyarok. Közülük a Csáky- és a Csonka bég-ezredbeliek állomásoztak — mintegy 14 000 főnyi — hét gyalogezreddel együtt Itáliában. Bár létszámuk valamivel magasabb volt a francia szolgálatban álltakénál, harcértékük nagyjából azonos lehetett. A 949 fős Csáky-huszárezredben 247 fő gyalog szolgált, vagyis valódi huszárfeladatok ellátására alkalmatlan volt. A Csonka bég-huszárezredben pedig eleve csak 741 fős volt a létszám.¹²⁶

A század addigi háborúi során világossá vált a huszár csapatnem szükségessége, ezért a hadviselő felek újabb alakulatok felállítását rendelték el. A bécsi hadvezetés magyarokból felállítandó újabb huszárezred alapítására adott pátenst még 1733-ban Splényi Gábor és Hávor János ezredesnek, majd 1734-ben Károlyi Sándor lovassági tábornoknak, Ghillányi János és Pestvármegyey József ezredesnek. Ugyanakkor csupán egy magyar gyalogezred felállítására tartott igényt, s erre a Rákóczi-szabadságharcból jól ismert Kökényesdi László ezredes kapott pátenst.¹²⁷ E folyamatot tapasztalva Szász Móric altábornagy fogalmazta meg a francia uralkodónak tábornoktársai nevében az igényt: „Felséged tábornokai, Sire, egy huszárkötélék felállítását indítványozzák Önnek,

121 *Choppin*, 84. o., *d'Ivry*, 16. o., *Dupont*, M.: *Nos vieux houzards*. Paris, 1934. (a továbbiakban: *Dupont*), 3. o., *Zachar* 1978, 83. o.

122 *ASHA*, Fasc. Y8^c–21.

123 *Feldzüge*, XVIII. k. 274. o., ill. 386. o.

124 *Denison*, G.: *Geschichte der Cavallerie*. Berlin, 1879. (a továbbiakban: *Denison*), 611. o.

125 *d'Ivry*, 17. o.

126 *Feldzüge*, XIX. k. 56. o., 101. o., XX. k. 6. o.

127 Uo. XIX. k. 107. skk. o.

mivel érezték annak hasznosságát Flandriában. Valójában a huszárok diadala a Franciaország elleni háború, mivel a franciáknak csak egy maréknyi huszára van, míg a császár seregében mindig öt- vagy hatezer.”¹²⁸ A spanyol örökösödési háborúra való visszautalás helyénvaló volt, XV. Lajos is elismerte újabb huszárezred alapításának szükségességét. Nem volt azonban honnan vennie huszárokat. Mindenestre a korábbi tapasztalatok alapján bízott a Habsburg-szolgálatban álló magyarok újabb elszökési hullámában, és 1733. december 21-én ezredalapítási pátenst bocsátott ki az addig a Bercsényi-ezredben alezredesként szolgált Esterházy Bálint József részére.¹²⁹ A Rákóczi-val mindvégig kapcsolatban maradt Ráttky brigadéros a fejedelem közbenjárását kérte ennek az ezrednek a feltöltéséhez. Rodostói magányából Rákóczi szerény környezetét két tagját, az ötvenéves Kisst és a harmincéves Kovácsot küldte Ráttky rendelkezésére.¹³⁰

A francia hadsereg, miután betört Lombardiába, azonnal a határ menti osztrák erődöket vette körül, és október közepétől december közepéig sorra elfoglalta Paviát, Pizzighettonét, Cremonát, Leccét, Fuentest. A huszárok feladata elsődlegesen az összeköttetés biztosítása volt. A Ráttky-huszárokat ismét az időközben tulajdonosvezredesi rangba kinevezett, de önálló ezredhez nem jutott Dessóffy Bálint vezényelte. Maga Ráttky brigadéros magasabb beosztásban, két vértesezred élén tevékenykedett. Az ő feladata is elsődlegesen az ostromló hadak biztosítása volt. Az 1733-as hadműveletek befejezését követően a francia hadak téli szállásra tértek, a Ráttky-huszárok Gazzuolo és Calcio térségében. Fő feladatuk a harc szünetelése idején is annak megakadályozása volt, hogy a Habsburg-hadak átkeljenek a Pó folyón.¹³¹

1734 elején az osztrák hadvezetés valóban erre készült, ezért Ráttky brigadérosot erősítésként vérteseivel a huszárok segítségére vezényelte Broglie altábornagy, az itáliai francia erők főparancsnoka. Így közölte ezt az udvarral január 8-i jelentésében: „Megszaporodtak az ellenséges felderítések, amelyek a Gazzuolo melletti híd állapotára irányultak. Többüket megöltük. Kivezényeltem Ratsky urat, hogy igyekezzék tájékozódni mozgásukról.”¹³² A portyázó Ráttky brigadéros ezt követően számos találkozóharcot vívott Habsburg-kötélékekkel, köztük nem egy esetben a magyar összetételű huszárezredekkel.¹³³

Több ízben említést tett erről a francia főparancsnok. Március 16-i jelentésében például ezt közölte: „Ratsky úr, a huszárok parancsnoka, rábukkant egy 3—400 lóból álló portyázó császári kötelékre, amely erőteljesen nyomult előre, és egy ellenséges tiszttel nyolc lovassal foglyul ejtett.”¹³⁴ Még részletesebben idézte fel a huszárok és Ráttky brigadéros tevékenységét március 23-i újabb tájékoztatásában: „Tegnapelőtt éjjel Dessóffy huszár-alezredes urat kétszázötven karabélyossal, ötven La Mothe-ezredbeli vértessel, ötven huszárral

128 Pérau, A. (Kiad.): *Mes réveries. Ouvrage posthume de Maurice Comte de Saxe. Amsterdam-Leipzig, 1757.* (a továbbiakban: *Maurice de Saxe*), 149. o.

129 Choppin, 135. o., Esterházy életelre I.: *Zachar, 1980.* 545. o.

130 *Kont I.*: *Les dernières années de François Rákóczi II.* In: *Revue de Hongrie (Budapest), 1910.* V. k. (a továbbiakban: *Kont*), 183. o.

131 *ASHA*, Fasc. A1-2702, X^c-80., *Feldzüge, XIX.* k. 54. skk. o., *La vie politique et militaire de M le Maréchal duc de Belle-Isle, Prince de l'Empire, Ministre d'État de S. M. T. C. etc. etc. La Haye, 1762.* (a továbbiakban: *Belle-Isle*), 35. skk. o., *Merkwürdiges Leben und Thaten des berühmten französischen Marschales, Herrn Joh. Franz Desmarets Marquis v. Maillebois.* Bremen, 1743. (a továbbiakban - *Maillebois*), 16. skk. o., *Espagnac, M.*: *Histoire de Maurice comte de Saxe, duc de Courlande et de Sémigalle, Maréchal-Général des Camps et Armées de Sa Majesté Très-Chrétienne.* Lausanne-Neuchâtel, 1774. (a továbbiakban: *Espagnac*), I. k. 100. skk. o.

132 *Közl.*: Choppin, 69. o.

133 *ASHA*, Fasc. A1-2757., *Maillebois*, 25. skk. o.

134 *Közl.*: Choppin, 70. o.

Napier Picard.

MINISTÈRE
DE LA GUERRE.

RELEVÉ DE SERVICES

DIRECTION.
(COMPTABILITÉ GÉNÉRALE.)

Délivre _____

BUREAU
DES LOIS ET ARCHIVES.

en réponse à sa demande du _____

N°

(Extrait des registres matricules et documents déposés au Bureau.)

NOM ET SIGNALEMENT DU MILITAIRE.	DÉTAIL DES SERVICES
<p><i>de Rattsky</i> (George Bor), Baron, fils de George & de Suzanne Balogti, né au château de Salamanka, en Hongrie; Nationalité Française au mois de Janvier 1718.</p> 	<p>Admis au service de France comme maître de camp réformé à la suite des régiments de Hussards, le 1er Nov. 1707 Maître de camp d'un régiment de Hussards de son nom le 14 Dec. 1707 Brigadier de cavalerie le 1er Feb. 1719 Marchal de camp le 1er Août 1734 Mort à Prague, en Bohême, le 5 Sept. 1742 Campagnes: 1708, 1709, 1712, en Flandre; 1713, sur le Rhin; 1719, Espagne; 1733, Lorraine; 1734 & 1735, Italie; 1741 & 1742, Bohême.</p>

és száz gránátossal kivezényeltem, hogy támadjon meg egy lovasosztágot. [...] Dessoffy úr éjfél után egy óraker érkezett Rivaltába, ahol akkor az osztag még lóról szállva, gyalog tartózkodott. Sokan gyalog menekültek, hátrahagyták mellvértjüket, mivel nem volt idejük, hogy azt magukhoz vegyék. Dessoffy úr kü-lönítményével akadálytalanul átkelt a Mincia folyón, és éppen indult, hogy megtámadjon két ulánust. De hirtelen köd támadt, olyan sűrű, hogy semmit sem lehetett látni, ez az ellenség nagy szerencséje volt. Dessoffy úr belezuhant egy árokba, nem tudván, hová került, és több huszár és karabélyos hasonlóképpen járt. Többen lőtt sebet okoztak sajátjaiknak. Végül alakulataink visszátértek anélkül, hogy üldözték volna őket [...] Ratsky urat a hozzá beosztott Beumont ezredes úrral, százötven karabélyossal, La Mothe ötven vértésével, száz gránátossal és száz puskással Dessoffy támogatására vezényeltem arra az esetre, ha Mantua és Goito földjéről erre jönne táborozni.”¹³⁵

Miután a Habsburg-hadak erősítése megérkezett, május elején sikerült át-törniök a franciák vonalát és átkeltek a Pó folyón, majd tovább nyomultak előre. Elővédben küzdöttek a Csonka bég-huszárezred magyarjai, akik rendszeresen harcérintkezésbe kerültek a franciaországi Ráttky-huszárokkal. Küz-delmeikből kiemelést érdemel a Colorno város elleni június 1-i osztrák rajta-ütés, amelyet megelőzően a felderítés, majd a várost feladó franciák elvonulása során csaptak össze a szembenálló huszárok. Miután a francia főerők június 3-án átkeltek a Pó jobb partjára, csak a Ráttky-huszárezred maradt Oglio tér-ségében e hadmozdulat fedezésére. Ezt olyan sikeresen végezték, hogy másnap a francia főerők visszatérhettek Colorno-hoz, ott vereséget mértek az osztrák alakulatokra, amelyek kénytelenek voltak kiüríteni a várost is. Az ezt követő francia üldözésben is jelentős szerepet játszottak a Ráttky-huszárok és maga Ráttky brigadéros is. A további kisebb összecsapásokból kiemelést érdemel a június 29-i eldöntetlenül végződött páрмаi csata.¹³⁶

Az újabb háborúban való kimagasló helytállás méltó elismeréseként XV. Lajos 1734. augusztus 1-i hatállyal tábornokká, korabeli magyar szóhasználat-tal generálissá nevezte ki Ráttky Györgyöt. A francia szolgálatban állt ma-gyarok közül elsőnek részesült ebben a megtiszteltetésben. A francia uralko-dó ezt még azzal tetézte, hogy ezzel egyidejűleg kitüntette a Szent Mihály-rend parancsnoki keresztjével. Itt jegyezzük meg, hogy franciaországi pályafutása során, eddig még bizonytalan időpontban, valószínűleg azonban 1733-ban, el-nyerte a Szent Lajos-rend lovagkeresztjét is.¹³⁷

A mester tanítványai is méltónak bizonyultak elismerésre. Más előlépte-tések mellett a Ráttky-huszárezred vezénylő ezredese, Dessoffy Bálint, briga-dérosi kinevezésben részesült.¹³⁸

További kisebb harcselekményeket követően az évben még szeptember 15-én Quistello-nál, majd Guastalla-nál csaptak össze a csatára készülődő erőket fedező Habsburg- és a francia szolgálatban állt huszárok. Közben a Ráttky-hu-szárezred Bondanello térségében egy osztrák vértesezreddel is szembekerült. A vértések húzták a rövidebbet, 72 halottat és 52 foglyot vesztek, majd el-menekültek. A főerőkkel vívott szeptember 19-i véres guastallai csatában, amelyben a győztes franciák 5828 főt, a visszavonulni kényszerülő osztrákok 5946 főt vesztek, ismét példamutató helytállást tanúsítottak a Ráttky-hu-szárok, és Ráttky generálisra is ismét felfigyelt a hadvezetés. Ugyanígy kitűnt

135 Uo. 71. o.

136 *ASHA*, Fasc. A1-2761. *Feldzüge*, XIX. k. 309. skk. o., *Vansen*, 42. skk. o.

137 *ASHA*, Fasc. MC-1637/1. Fol. 1., *Boulin*, 90. o.

138 *ASHA*, Fasc. Brigadier d'Ersoffy, Fol. 1.

a huszárgenerális és a huszárezred Mirandola sikertelen októberi francia ostroma idején. Ezt követően a seregek téli szállásra vonultak. A huszárok szálláskörlete Cremona, Reggio és Modena városában volt.¹³⁹

Itt kell legalábbis röviden arra utalnunk, hogy a franciaországi huszárok híre ismét vonzotta a Habsburg-seregekben szolgáló magyarokat. Sok magányosan kívül Itáliában csoportosan is elszöktek, hogy inkább a francia király magyar tábornokának alárendeltségében, annak magyar többségű ezredében szolgáljanak. Példaként álljon itt, hogy a Bécsbe érkezett jelentés szerint júniusban Syracusa-ból, ahol 300 Csáky-husár állomásozott, egyetlen napon 37 dezertált lovával és teljes felszerelésével.¹⁴⁰ Az e háború folyamán a Ráttky-husárokhöz került magyarok közül sajnálatos módon csak tíznek a neve ismert:

Név	születési hely és idő	rang
Dunai Nagy János	Buda, 1708	huszár
Fogarassy János	Erdőd, 1711	huszár
Halászy János	? 1714	huszár
Hollósy István	Szombathely, 1717	huszár ¹⁴¹
Karvasits Mátyás	Muraszombat, 1703	huszár
Kerekes Sándor	Csallóköz, 1713	hadnagy
Rózsa Imre	? 1697	huszár
Simonsits Pál	Nagyszombat, 1718	kornétás ¹⁴²
Székely József	? 1716	tizedes
Szilágyi Mihály Károly	Radna, 1714	hadnagy ¹⁴³

A Rajna mentén bevetett francia hadseregbéli Bercsényi-huszárezredhez is szöktek át velük szembekerült magyarok. Belőlük kerültek ki azok, akikből létrehozták 1735. január 25-i hatállyal az Esterházy-huszárezredet. A magyar részvétel súlyát mutatja, hogy a mindössze egyetlen svadronból, azon belül négy századból álló egység 12 tisztjéből és 124 fős legénységéből akkor 87 magyar volt.¹⁴⁴

Az 1735-ös hadjáratban a Ráttky-husárokat továbbra is Itáliában, míg a Bercsényi- és az Esterházy-husárokat a Német-római Birodalomban vetette be a francia hadvezetés. Maga Ráttky tábornok rangjához méltó beosztásban részesült, a Beuvron, Vilcourt és Vichy brigadéros alárendeltségében állt három lovasdandár parancsnokává nevezték ki. Egyetlen huszárezred, 663 fő helyett így immár hat vértesezred, 2748 fő élére került, és tevékenysége jelentősen befolyásolta az eseményeket. A Ráttky-husárok feladata az év elején elsődlegesen az összeköttetés biztosítása volt, ezért két század a főhadiszállásnál Cremonában, két század Maillebois altábornagy törzsénél San Benedettóban, két század az Oglio folyó menti csoportosításnál, míg a zöm, hat század, az elmúlt évhez hasonlóan a főerőknél, Guastallánál teljesített szolgálatot.

A harcselekmények közül elsőként a februári Guastalla környéki találkozóharcok érdemelnek említést. Ismét több ízben kerültek szembe az ellenségként egymás ellen küldött magyar huszárok, így például Castel Léon előtt csapott

139 ASHA, Fasc. A1-2761., Vansen, 143. o., Feldzüge, XIX. k. 372. skk. o.

140 Feldzüge, XX. k. 30. o.

141 Életére lásd.: Zachar, 1980. 545. o.

142 Életrajzi vázlatát lásd.: Zachar, 1980. 547. o.

143 Életére lásd.: Zachar, 1980., 547. o. A többiekére vonatkozóan: ASHA, Fasc. X^c-80, 81, 82, 83, Y8^c-2, 21, Y^b-594, 595.

144 ASHA, Fasc. Y8^c-12., Zachar, 1980. 527. o.

össze egy portyázó Ráttky-osztag Csonka bég egy különítményével. Júniusban a visszavonuló Hávor- és Csonka bég-huszárezreden ütött rajta a Ráttky-huszárezred. A kisebb csatározások júliusban velencei területen folytatódtak, sőt a Ráttky-huszárok egészen Tirolig követték a visszavonuló Habsburg-kötélékeket. Ezeknek a rajtaütéseknek a november végi fegyverszünet vetett véget. Amikor azonban a téli szállásra kezdtek visszavonulni a francia és szövetséges alakulatok, a fegyverszünet ellenére többször megtámadták ezeket egyes osztrák egységek. A Ráttky-huszárokon például 1736. január 2-án Coreccio-nál ütöttek rajta. A harcban a huszárokat jelentős veszteség érte, mások mellett elesett a Ráttky-ezredet vezénylő Dessöffy Bálint brigadéros is. Mivel a végleges békekötés késett, 1736 végéig Itáliában maradtak a francia hadak, így köztük a Ráttky-huszárok.¹⁴⁵

Feltétlenül szólnunk kell arról, hogy II. Rákóczi Ferenc nagy reményeket fűzött a lengyel örökösödési háború idején Ráttky György személyéhez. A francia uralkodóhoz eljuttatott utolsó, 1735 februári tervezetében azt indítványozta, hogy a magyar szabadságharc megújítására törekvő belső mozgolódás támogatására a moldvai, havasalföldi és lengyelországi előkészületekkel párhuzamosan készítsenek elő egy dalmáciai francia partraszállást. A partra teendő 3–4000 fős csoportosítás élére egykori ezereskapitányát, a francia uralkodó tábornokát kérte kinevezni. Bizonyára úgy vélte, hogy az a bizalmas híve, ismert nevű kucruc tisztje a legalkalmasabb erre a feladatra, aki a legtöbb haditapasztalatot érte el.¹⁴⁶ A francia diplomácia akkoriban más terveket kovált, ezért nem méltatta figyelemre a száműzetésben élő magyar fejedelem valóban csak sok nehézséggel megvalósítható elképzelését.

Az újra bekövetkező békeidőszakból sajnálatos módon ismét semmilyen adattal sem rendelkezünk Ráttky György tábornokról. Ezekről az évekről ismét hallgat a tábornoki személyügyi anyaggyűjtő.¹⁴⁷ A továbbra is tulajdonában maradt és az elesett vezénylő ezredes halála után annak unokafivére, az alezredessé előléptetett Dessöffy Miklós keze alá került huszárezredről sincsenek hitelt érdemlő információink. Csak következtetni tudunk még a létszámára is. Az egyetlen svadronból, azon belül négy századból álló Esterházy-huszárezred 1740-es békelétszáma 254 fő volt. Ugyanakkor a Bercsényi- és a Ráttky-huszárezred békeszervezése megegyezően két svadronban nyolc századdal számolt.¹⁴⁸ Így e két ezredre vonatkozó létszámkimutatás hiányában logikusan azt feltételezhetjük, hogy körülbelül 500 huszár szolgálhatott a Ráttky-ezredben. A köztük levő magyarok számára vonatkozóan még feltételezésünk sem lehet.

1740-től ismét adatszerűen követhetjük Ráttky György generális életét. Miután október 20-án elhunyt VI. Károly német-római császár (III. Károly néven magyar király), egész Európa az osztrák Habsburg-örökség sorsára figyelt, a szembenálló hatalmak pedig már a fegyveres összecsapásra készülődtek. Így a katonák ismét a figyelem középpontjába kerültek. Különösen odafigyelt minden állam hadvezetése a huszárokra, e csapatnem újabb jelentős teret nyert az európai hadviselésben. Ebben éppen a Habsburg-birodalom példáját követték,

145 Az 1735-ös hadjáratra vonatkozóan lásd: *ASHA*, Fasc. A1-2761. Brigadier d'Ersoffy, *Feldzüge*, XX. k. 180. skk. o., 309. skk. o., *Maillebois*, 78. skk. o., *Massuet*, P.: *Histoire de la dernière guerre et des négociations pour la paix*. Amsterdam, 1736. (a továbbiakban: *Massuet*), II. k. 18. skk. o.

146 *Szekfü Gy.*: A száműzött Rákóczi. Budapest, 1913. (a továbbiakban: *Szekfü*), 330. o. A szerző téved abban, hogy azért „a legalkalmasabb személy”, mert Ráttkynak „nagy rokonsága van a Dráva–Duna tájékan.” Valójában a Ráttky-család Sopron vármegyei volt, míg a Délvidéken és Horvátországban a Ráttky-családnak voltak kiterjedt birtokai, és ott e család tagjai játszottak figyelemreméltó szerepet.

147 *ASHA*, Fasc. MC-1637/1.

148 *ASHA*, Y8^c-12., *Choppin*, 135. skk. o., *d'Ivry*, 18. o.

hiszen míg az 52 gyalogezred közül csupán kettő volt magyar feltöltésű, a 40 lovasvezredből nyolc magyar huszárezred volt.¹⁴⁹ A szembenálló országok hadait vizsgálva, a poroszoknál három huszárkötélék volt, összesen 14 svadron, a szászoknál pedig két, egyenként 635 fős könnyűlovas-ezred.¹⁵⁰ A megközelítőleg kétszázezer fős francia hadsereg formálisan ugyan három huszárezreddel rendelkezett, gyakorlatilag azonban a feltételezésünk szerinti optimális számítás szerint is csupán 1300 huszárt tudott kiállítani. Ezért sietve elrendelte a francia hadvezetés, hogy mindhárom huszárezredet egyenként 1200 fős hadilétszámra kell feltölteni, hat svadronba, svadrononként négy, egyenként ötven fős századdá kell átszervezni.¹⁵¹ Az új huszárok nagy része természetesen nem lehetett magyar, ennyien nem éltek beosztás és így megélhetés nélkül francia földön. A létszám meghatározásánál valószínűleg nem is azonnali feltöltésre gondoltak, hanem a hadműveletek alatt a Habsburg-hadaktól elszökőkre is számítottak.

Elsődlegesen diplomáciai megfontolásokból, de a szükséges hadszervezési feladatokra tekintettel sem törekedtek a Francia Királyság mérvadó körei 1740 végén arra, hogy azonnal támadó hadműveleteket kezdjenek. Azt azonban sietett kinyilvánítani XV. Lajos, hogy a Német-római Birodalomban a császári trónra vonatkozóan Mária Terézia ellenében Károly Albert bajor választófejedelem igényét támogatja. Még 1741 első felében is a diplomáciaé volt a terep. Május 18-án francia közbenjárásra a nymphenburgi megállapodás értelmében és az itáliai Habsburg-birtokok megszerzésének a reményében a Spanyol Királyság is a bajor választófejedelem trónigényének támogatójaként jelentkezett. Ezt követően a francia diplomácia elérte, hogy a Habsburg-örökség fölötti osztozkodást rögzítő szerződéshez csatlakozzék Szászország, Szardínia és a Szilézia birtokáért már háborúzó Poroszország. Végül sikeres volt az a francia törekvés is, hogy Anglia a bajor választó trónigényének elismerése mellett nyilvánítsa ki semlegességét az elkövetkező háborúban.

Míg a diplomata tárgyaltak és egyezkedtek; a katonák gyülekeztek és készülődtek. A francia hadvezetés 1741 tavaszán a közeli háborúra kijelölt alakulatait Elzászban gyülekeztette. Ráttky generális és a Ráttky-huszárezred a Leuille altábornagy alárendeltségében állt csoportosításba nyert beosztást, mégpedig a d'Aubigné altábornagy által vezényelt második hadoszlopba. Ez a hadoszlop Strasbourg-tól északra, közvetlenül a határterületen készült az osztrákok elleni hadbavonulásra. A hadszíntérre való elvonulás azonban csak augusztus 17-én következett el. Fort Louis mellett keltek át a huszárok a Rajnán, ugyanígy vértesezredeivel Ráttky tábornok is. A további menetvonal Bruchsalon át Donauwörth-höz vezetett. Ott a hadoszlopot szeptember 7-én behajózták és Passauhoz szállították. Ezt a várost a korábban megindult bajor hadak már július végén birtokukba vették. Formálisan a francia király a választófejedelem támogatására küldte csapatait, mintegy segélyhadként. Passaunál Ráttky generális és a Ráttky-huszárok átkerültek a Szász Móríc altábornagy alárendeltségében levő első lovas-hadoszlopba. Miután a francia követelések gyülekeztetése befejeződött, szeptember 29-én indultak tovább az Enns folyó menti táborba. Mint-hogy Felső Ausztria elismerte főhercegének a bajor választófejedelemet, a további területekre is igényt tartó Károly Albert október 1-én elrendelte az Alsó-Ausztriába való betörést. Elővédben éppen a Ráttky-huszárok tevékenykedtek, akik Ybbs-ig nyomultak és ott foglaltak állást, hogy bevárják a vértés- és dra-

149 *Wrede, A.*: Geschichte der k. und k. Wehrmacht. Wien, 1898–1903. (a továbbiakban: *Wrede*), I. k. 15. o.

150 Österreichischer Erbfolge-Krieg 1740–1748. Kiad.: K. u. k. Kriegsarchiv. Wien, 1896–1914. (a továbbiakban: *Erbfolgekrieg*), I. k. XVI. és XVII. sz. mell.

151 *Pajol, C.*: Les guerres sous Louis XV. Paris, 1881. (a továbbiakban: *Pajol*), VII. k. 298. o., *d'Ivry*, 19. o.

gonyoskötélékeket, köztük azokat, amelyek névadójuk alárendeltségében küzdöttek. Október 11-én nyomultak előre Melkhez, akkor azonban a francia tüzéség fedezése lett a feladatuk. Október 13-án ismét az elővédbe osztották be a huszárokat, akik fontos szerepet játszottak a Sankt Pöltenig tartó menet biztosításában. Az előrenyomuló ellenséges hadak elől akkor menekült el Mária Terézia Bécsből Pozsonyba.¹⁵²

A birodalmi székváros azonban váratlanul megmenekült. Miután Károly Albert hírt szerzett arról, hogy szövetségese, de a cseh korona területeit illetően riválisa, a szász választófejedelem húszezer fős csoportosításával a csehországi betörésre készül, megállította a bajor és francia hadak előrenyomulását. Október 30-án azután Ráttky generális és a nevét viselő huszárok azt a parancsot kapták, hogy vonuljanak vissza Enns-hez, mivel ismét Leuville altábornagy csoportosításába nyerne beosztást és feladatuk a felső-ausztriai megszállás biztosítása lesz.

Valódi feladatuk hamarosan világossá vált. A francia—bajor főerők november első napjaiban átkeltek a Dunán és egyértelműen Prága felé vették az irányt, a visszamaradt alakulatoknak kellett biztosítani az összeköttetést és az utánpótlás eljutását. Ez azt jelentette, hogy a huszároknak a főerők mozgását kellett követniök. November 7-én újra Melkhez vonták őket előre, másnap Mauthausennél ők is átkeltek a Dunán. November 12-én érkeztek Freistadt magasságába. Ezt követően Ráttkynak és a huszároknak egyaránt az volt a feladata, hogy csehországi területre átlépve, Budweis körzetében biztosítsák a Prága felé előrenyomuló és a Felső-Ausztriában visszamaradó erők közti összeköttetést, egyúttal az utánpótlás előrejuttatását. November 22-én Tábor körzetébe vonták előre őket, mivel a bajor—francia főerők addigra már hat kilométerre megközelítették Prágát, észak felől pedig beérkeztek a szász hadak is. November 25-én Königsaal-nál más lovaskötélékekkel együtt azt a feladatot kapták, hogy fedezék a Prágát megrohanó erőket. Így csak közvetett szerepük volt abban, hogy november 26-án Prága francia—bajor—szász kézre jutott. Továbbra is ott maradtak, majd december első napjaiban a Sázava folyó mentén, Prágától mintegy ötven kilométerre délre, Ondrejov és Pisej térségében tértek téli szállásra.¹⁵³

Míg a Ráttky-huszárok portyázó ellenséges huszárokkal vívtak kisebb küzdelmeket, Ráttky György generális és az addigra szintén generálisá kinevezett Bercsenyi László december 8-án jelen lehetett Prágában annál a fényes aktusnál, amelynek keretében a cseh rendek Károly Albert bajor választófejedelemet cseh királlyá koronázták.¹⁵⁴ Ezt követően az új cseh királyt 1742. január 4-én a frankfurti fejedelmi gyűlés császárrá választotta és február 12-én VII. Károly néven a német-római birodalmi trónra emelte. Mária Terézia támasza egyedül a magyar nemesség lehetett, amely a pozsonyi országgyűlésen sietett megszavazni 21 600 főt, vagyis hat új gyalog- és három új huszárezredet a magyar királynő trónjának védelmére.¹⁵⁵

A szembenálló fél huszárveszteségeit nem kellett külön rendelkezéssel pótolni. A Habsburg-seregekből annyian szöktek el, főleg magyarok, a két francia

152 *ASHA*, Fasc. A1-2912., *Erbfolgekrieg*, IV. k. 15. skk., 101. skk., o., *Espagnac*, I. k. 204. skk., o., *Crousse*, F.: La guerre de la Succession d'Autriche dans les provinces belgiques. Campagne de 1740 à 1748. Paris-Bruxelles, 1885. (a továbbiakban: *Crousse*), 13. skk. o.

153 *ASHA*, Fasc. A1-2912. *Pajol*, II. k. 131. skk. o., *Erbfolgekrieg*, IV. k. 168. skk. o., V. k. 15. skk. o., *Campagnes*, de Messieurs les Maréchaux de Maillebois, de Broglie, de Belle-Isle, de Noailles et de Coigny l'an 1741-1744. Amsterdam 1760-1773. (a továbbiakban: *Campagnes*), III. k. 17. skk. o.

154 *ASHA*, Fasc. A1-2912. *Erbfolgekrieg*, V. k., 63. skk. 190. skk. o., *Campagnes*, II. k. 344. skk. o., III. k. 153. skk. o., IV. k. 490. skk. o., V. k. 146. skk. o.

155 *Wrede*, I. k. 15. o.

szolgálatban álló magyar huszártábornok ezredéhez, hogy az eredeti magas, 1200 fős hadilétszámot mindegyiknél sikerült biztosítani. Ezen felül még négy szabad századra való is maradt belőlük, akiket Ráttky generális előjárójának, Gassion altábornagynak a csoportosításába osztottak be. Sőt Prágában a megszálló bajor erők kötelékében is létrehoztak átszökött huszárokból egy hamarosan négyszáz főből álló svadront.¹⁵⁶ Ezért fogalmazott így 1742. január 1-i, Bercsényi tábornokhoz intézett utasításában Broglie marsall: „Kívánatos lenne, hogy a huszárezredbe elvegyítsenek néhány francia tisztet.”¹⁵⁷ Válaszában Bercsényi László joggal hivatkozott XV. Lajos utasítására, miszerint „az alkalmazásnál részesítsék előnyben a magyarokat a többi nemzetbélivel szemben.”¹⁵⁸

1742 tavaszán a francia hadvezetés felismerte, hogy a Bajorországgal és Elzászsal való összeköttetés biztosítása érdekében feltétlenül szükséges a nyugat-csehországi Éger erődjének az elfoglalása. E feladat végrehajtására márciusban önálló csoportosítást hoztak létre, és ebbe beosztották Ráttky tábornokot is. A hadmozdulat fedezésére több lovaskötéléket a Prága és Pisek közti térségben helyeztek el, így a Ráttky-huszárezredet is. Éger francia ostroma április 7-én kezdődött, és már április 19-én sikerült elfoglalni. Közben a Prága körüli francia erőket fenyegető osztrák csoportosítást sikeresen kötötték le az erre kijelölt lovasalakulatok. Május 17-én azután a porosz erők mértek vereséget ezekre a Habsburg-egységekre a chotusitzi csatában. Az osztrák hadvezetés erre a Budweistől hét kilométerre északra fekvő stratégiai fontosságú Frauenberget kívánta visszafoglalni a franciáktól. A francia hadvezetés a lovaskötélékeket sietve Sahajhoz vezényelte. Az elővédet alkotó Ráttky- és Bercsényi-huszárok a Habsburg-hadak huszáraival május 23-án Protivinnél, majd május 25-én Vodnany-nál vívtak találkozóharcot. Ugyancsak május 25-én a főerők is megütköztek Sahajnál. Miként az elővédek összecsapásából, ebből a küzdelemből is a franciák kerültek ki győztesen, a Habsburg-erők ugyanis elvonultak. A veszteségek egyik oldalon sem voltak nagyok, az osztrákok 101 halottat és 115 sebesültet, valamint 6 foglyot vesztek, a vérteseken és huszárokon kívül dragoñosokból álló francia csoportosítás vesztesége 208 halott és 240 sebesült volt. A huszárok közül a Ráttky-ezredből két halott és két sebesült, a Bercsényi-ezredből négy halott és három sebesült szerepelt közöttük.¹⁵⁹

Mivel ebben az időben formálódott az osztrák—porosz különbéke, amelynek előzetes aláírására június 1-én került sor Boroszlóban, a francia kötelékeket visszavonták Prága biztonságosnak ítélt falai köré és mögé. Különösen indokolta ezt egyrészt az utánpótlás késése, másrészt a felélénkült franciaellenes osztrák harccselekmények sikere, amelyet például Pisek francia részről való elvesztése jelzett. A francia haderő június 14-i átcsoportosítása során Ráttky generális alárendeltségébe került a Vignancourt és Argenteuil brigadéros által közvetlenül vezényelt hat vértesezred. Ugyanakkor Bercsényi tábornok alárendeltségébe négy vértesezredet helyeztek, míg a két huszárezredet a tartalék-hadtestbe vezényelték és Biron tábornok kezére adták. Ezzel egyidőben sietős védelmi intézkedéseket tett a francia hadvezetés, mivel világossá vált, hogy a Habsburg-haderő főparancsnoka, Lotharingiai Károly herceg Prága, illetve a francia hadak körülrzésára készül.

156 ASHA, Fasc. A¹-2912., 2954., *Erfolgkekrieg*, V. k. 86. skk., 499. skk., 603. skk. o. Itt említjük meg, hogy a francia hadseregébéli Esterházy-huszárezred e hadjárat idején Flandriában volt diszlokálva.

157 ASHA, Fasc. A¹-2969. Fol. 32.

158 Uo. Fol. 320.

159 ASHA, Fasc. A¹-2954., *Campaignes*, IV. k. 99. skk. o., *Erfolgkekrieg*, V. k. 93. skk. o., *Espagnac*, I. k. 237. skk. o., *Belle-Isle*, 129. skk. o.

A körülzárás július 26-án vált teljessé. Július 29-én a körülzárt francia erők megkísérelték áttörni a zárógyűrűt. Ez Trojánál eredményes volt, és a lovasság számára nélkülözhetetlen takarmányt megszerezve tértek vissza a város falai mögé. Derekasán küzdöttek a huszárok is; a Ráttky-ezred vesztesége 35, a Bercsényi-ezredé 57 fő volt. Az osztrákok ostromelőkészületei augusztus 7-re befejeződtek. Harminchat ostromágyú kezdte meg a falak rombolását. A beszorult francia erők, közel 26 000 fő, sorsa egyre kilátástalanabbnak tűnt. Különösen az élelem- és takarmányhiány volt kínzó. Ez augusztus 19-re virradóra elszánt kitörési kísérlethez vezetett, amely eredménnyel járt. Az utánpótlás megszerzéséért kiválóan küzdöttek a huszárok is. Augusztus 22-én ismét a huszárok törték ki sikeresen és jutottak el Sankt Margareth-ig. Szétverték és felgyújtották az osztrákok ostromanyagát, miközben gazdag zsákmányt szereztek. A harci szellem szításában bizonyára jelentős szerepet játszott a Vysehrad negyedben elhelyezett erők élére állított Ráttky tábornok is. A kitörésekkel kapcsolatos közvetlen ténykedése eddig még nem ismert. Számára ezek közül az utolsó a szeptember 3-i lehetett.¹⁶⁰

A Ráttky György generálisra vonatkozó utolsó hivatalos francia személyügyi feljegyzés röviden csak ezt adja tudtul: „1742. szeptember 5-én elhunyt a csehországi Prágában.”¹⁶¹ Az ismert kortársi adatok ehhez azt teszik hozzá, hogy „Ráttky tábornok úr Prágában gutaütés következtében meghalt.”¹⁶²

Ezzel véget ért egy nagyszerű katonai pálya, lezárult a francia hadsereg első magyar huszárgenerálisának karrierje. Halála pontos körülményei sajnálatos módon nem ismertek. Ez mindenestre harc közben történt. Olyan időpontban következett be egyébként, amikor éppen változás állt be a hadihelyzetben, a Prágában körülzárt seregek felmentésére Csehországba érkezett Maillebois marsall csoportosítása, és erre való tekintettel, szeptember 14-én az osztrákok felhagytak Prága ostromával. Ráttky generális elhunytát, a körülmények pontos ismerete nélkül is, hősi halálnak tekinthetjük.

A Ráttky-huszárezred élére az addig vezénylő ezredesként tevékenykedett Dessóffy Miklós került, ahogyan ezt többek között a csehországi francia hadak főparancsnokának, Belle-Isle marsallnak a miniszterelnökhöz, Fleury bíborshoz intézett 1743. január 31-i, Ambergben keltezett levele tudtul adja: „Ratsky úr elhunyt Prágában [...] Broglie marsall úr ezt az ezredet Dessóffy úr számára kérte és szerezte meg.”¹⁶³ Az éppen brigadérosi kinevezésért folyamodó Dessóffy Miklóst ezredtulajdonossá nevezte ki XV. Lajos és így állította az addigi Ráttky-huszárok élére.¹⁶⁴ Belle-Isle marsall ugyanakkor a csehországi hadszíntér két huszárezredét, továbbá négy dragonyosezredet és két gyalogzászlóaljot rendelt a további táborozás idejére Bercsényi tábornok alárendeltségébe. Egyúttal intézkedett a súlyos veszteségeket szenvedett huszárezredek feltöltéséről. A csehországi francia csoportosítás december közepéig táborozott Prágában és környékén, akkor váratlan hadmozdulattal a nyugat-csehországi Égeren, német-római birodalmi területen át egészen Elzászig vonult vissza.¹⁶⁵

Az újra francia felségterületre érkezett addigi Ráttky-huszárok Dessóffy ezredes 1743 júniusi hősi halála után az 1756. október 30-i hatállyal elrendelt fel-

160 *ASHA*, Fasc. A1-2954., *Erbfolgekrieg*, V. k. 117. skk., 609. skk. o., *Crousse*, 16. skk. o., *Campagnes*, IV. k. 227. skk. o., V. k. 46. skk., 373. skk. o., *Espagnac*, I. k. 268. skk. o.

161 *ASHA*, Fasc. MC-1637/1. Fol 1.

162 *Campagnes*, VII. k. 377. o., *Espagnac*, I. k. 255. o.

163 Közli: *Choppin*, 75. o.

164 *ASHA*, Fasc. MC-1637/1., *Zachar*, 1980. 544. o.

165 *ASHA*, Fasc. A1-2954., *Campagnes*, VI. k. 322. skk. o., VII. k., 131. skk. o., IX. k. 71. skk. o., *Erbfolgekrieg*, V. k. 226. skk., 626. skk. o., *Belle-Isle*, 168. o., *Maillebois*, 185. skk. o.

oszlatiság a német Lynden ezredes (később tábornok) alárendeltségében szolgáltak. Létszámukra vonatkozó adatra sajnálatos módon mindeddig nem bukkantunk. A valószínűleg azonos harcértéket képviselő Bercsényi-huszárokról sincs adatunk az osztrák örökösödési háború idejéből. A hasonló felépítésű, de a flandriai hadszíntéren bevetett Dávid- (a korábbi Esterházy-) huszárezred kimutatása szerint abban 1744-ben 771 fő szolgált, közülük azonban csak 51 fő volt a magyar.¹⁶⁶ A Ráttky-huszárezrednél valószínűleg jobban sikerült megtartani az előírt 1200 fős hadilétszámot, és feltételezésünk szerint több magyar is szolgált benne. A békekötés után erősen csökkentett létszámú ezredek közül ugyanis a Bercsényi-huszároké még mindig 923 főből állt, és közül 259 fő akkor is magyar volt.¹⁶⁷ A további hét huszárezredben összesen akkoriban 2113 fő szolgált, akik közül ugyancsak még mindig 623 magyar volt.¹⁶⁸ Valami oknál fogva a Lynden-ezredből menekülésszerűen távoztak a magyar huszárok. Legalábbis erre következtethetünk abból a tényből, hogy a fenti adatoktól élesen különbözve és azokkal szöges ellentétben, az 1749-ből ismert 245 Lynden-huszárból csak három volt a magyar: Kassai József (Kassa, ?), Szilágyi Mihály (Kolozsvár, 1719), Varga Ferenc (Kolozsvár, 1717).¹⁶⁹ Ugyanez volt a helyzet a tiszteknél is. Míg a többi nyolc huszárezredet tekintve a kapitányok 87⁰/₀-a még akkor is magyar volt, tehát a kiképzés szinte teljesen magyar irányítás alatt maradt,¹⁷⁰ a Lynden-huszárezredben egyetlen magyar kapitány sem szolgált, csak két hadnagy: Vass Péter és Fodor Antal, továbbá egy altiszt: Handlé (?) János strázsamester (Eperjes, 1715).¹⁷¹

Az olvasó meglehetősen hiányérzettel vetheti fel, hogy tanulmányunk során nem szóltunk egyetlen szót sem Ráttky György magánéletéről. Ennek az az egyszerű, egyúttal sajnálatos magyarázata, hogy erre vonatkozó adatra mindeddig nem bukkantunk. Nem tudjuk, hol telepedett meg francia földön, volt-e otthona, ahová hazajárt a hadak útjáról, alapított-e családot, amely hazavárta, voltak-e, akiknek körében a békeéveket töltötte. Erre vonatkozóan nem látjuk közvetett pozitív bizonyítéknak, hogy a Colonel-général huszárezred kötelékében 1791-ben egyszercsak felbukkant egy Ráttky nevű hadnagy.¹⁷² Könnyen lehetséges, hogy a család egy hazai földön élt sarja került akkor francia szolgálatba, bár nem lehet az sem kizárt, hogy hősünk franciaországi leszármazottjáról van szó.

Ráttky név ragyogása Ráttky György 1742-es hősi halálával, ezredének más tulajdonába kerülésével véget ért. Csupán azt feltételezhetjük, hogy a továbbra is francia szolgálatban maradt magyar honfitársai, főleg egykori alárendeltjei, bajtársai nem felejtették el.

Nem felejtetheti el a késői utókor sem ezt a kiváló katonát, aki csupán a történelem kényszerítő hatására vált kuruc ezereskapitányból generálisként és ezredtulajdonosként a francia hadtörténelem jelentős személyiségévé.

166 *ASHA*, Fasc. Y8^c-3. Az ezredre vonatkozóan lásd: *Zachar*, 1980. 527. o.

167 *ASHA*, Fasc. Y8^c-2.

168 *ASHA*, Fasc. Y8^c-1, 14, 15, 16, 20, 22, 23.

169 *ASHA*, Fasc. Y8^c-18.

170 *André Corvisier* professzor (Paris, Sorbonne) szíves szóbeli közlése, amelyért ezúton is őszinte köszönetet mondok.

171 *ASHA*, Fasc. X^c-80, 81, Y8^b-595. Fodor Antal életére vonatkozóan lásd: *Zachar*, 1980. 546. o.

172 *ASHA*, Fasc. X^c-83.

Йожеф Захар

ТЫСЯЦКИЙ КУРУЦЕВ, ФРАНЦУЗСКИЙ ГЕНЕРАЛ ДЬЁРДЬ РАТТКИ
(?—1742)

Резюме

Военная эмиграция куруцев зарождалась по существу в период освободительной борьбы под руководством Ракоци. В войне за испанское наследство, которая по времени совпала с этой освободительной борьбой, в составе Габсбургских войск находились и венгры. Многие из них пытались дезертировать, но затем по призыву князя Ференца Ракоци II они перешли на сторону Французских и баварских войск, которые они считали союзными, и включились в борьбу с Габсбургами. Так как именно в этот период стал распространяться своеобразный венгерский род войск — гусары, из этих воинов формировали первые французские и баварские гусарские полки. Приостановка перебежки венгров была вызвана тем, что баварские венгры были также переданы французской армии, где они были поставлены под командование французов. Поэтому Ракоци для обеспечения непосредственного венгерского командования решил направить к ним венгерского офицера. Выбор пал на переведенного недавно из сотников в тысяцкие Дьёрдя Раттки, состоявшего в начале на воинской службе в Баварии, а затем героически и самоотверженно участвовавшего в освободительной борьбе Ракоци.

В 1707 году французский король Людовик XIV назначил Раттки содержателем полка и поставил его во главе одного из трех гусарских полков Франции. Тысяцкий Раттки продолжал борьбу с Габсбургами на театре военных действий в Фландрии. В числе причего он участвовал в знаменитой битве при Уденарде в 1708 году, в сражении при Мальплаке в 1709 году, а затем в менее крупных боевых операциях в 1710 году. До конца проследившая жизнь венгерского предводителя гусаров, автор статьи останавливается и на судьбе венгерских гусар вообще. Так он показывает, что введенный ранесражение в Италию гусарский полк Монтейл правитель Франции подарил королю Испании. Однако венгры оттуда бежали назад и присоединились к полку Раттки. Дьёрдь Раттки был тяжело ранен при Дуэ в 1711 году, но в 1712 году он уже вновь сражался во главе своих гусар в битве при Дэнэн. Вместе с этим полком он воевал в бассейне Рейна, где его и застало перемирие. В 1716 году в его полк влились и гусарский полк Версейл.

Гусары Раттки проявили свое мужество также во французо—испанской войне 1719 года. Перед этим Раттки был назначен кавалерийским бригадиром. В 1720 году несколько полковых офицеров помогали сформировать гусарский полк Берчени. Гусары Раттки участвовали в войне за польское наследство 1733—1735 гг. против Габсбургов на Итальянском ТВД. Из перебежчиков того времени французское военное руководство сформировало гусарский полк Эстерхази. Раттки, снискавшему славу доблестного командира гусар и совершившего ряд выдающихся подвигов, король Людовик XV в 1734 году присвоил звание генерала. В 1741 году Раттки во главе шести полков латников, как и его гусары, воевал с Габсбургами в войне за австрийское наследство. Он участвовал в австрийской и чешской кампании. 5 сентября 1742 года он полюб, как герой, в оборонительных боях за Прагу. Но его гусарский полк пережил своего предводителя и уже под командованием других офицеров оставался в составе французской армии вплоть до 1756 года.

József Zachar

KURUTZENOVERST, FRANZÖSISCHER GENERAL GYÖRGY RÁTTKY
(?—1742)

Resumé

Die Emigration der Kurutzensoldaten war eigentlich bereits zur Zeit des von Rákóczi geführten Freiheitskampfes im Entstehen. In dem Spanischen Erbfolgekrieg, zu dem dieser Freiheitskampf zeitlich parallel verlief, setzte man in den Habsburger Heeresverbänden auch ungarische Soldaten ein. Viele von ihnen versuchten heimzuzuflihen, andere flohen auf dem Aufruf des Fürsten Ferenc Rákóczi II. zu den französischen und bayrischen Truppen, die in dem Kampf gegen die Habsburger als Verbündete betrachtet wurden. Da für diese Epoche die Verbreitung der typisch ungarischen Truppengattung, der Husaren charakteristisch war, bildete man aus diesen Soldaten die ersten französischen und bayrischen Husarenregimenter. Das Fliehen hielt inne, als man auch die Ungarn aus Bayern der französischen Armee, in der über sie von Fremden Kommando geführt wurde, übergab.

Aus diesem Grunde beschloß Rákóczi einen ungarischen Offizier zur Sicherung des unmittelbaren ungarischen Oberbefehls zu schicken. Seine Wahl traf György Ráttky, der anfangs im bayrischen Dienst stand und später in dem Freiheitskampf parteiisch und heldenhaft kämpfte und vom Kapitän zum Obersten befördert wurde. Nachdem im Jahre 1707 der französische König Ludwig XIV. Ráttky zum Regimentsinhaber ernannt hatte, stellte ihn der König an die Spitze des einen von den drei bestehenden Husarenregimentern. Der Held der Studie setzte den Kampf gegen die Habsburger auf dem Kriegsschauplatz in Flandern fort. Er nahm u. a. an den berühmten Schlachten von Oudenarde im Jahre 1708 und Malplaquet im Jahre 1709, später an den kleineren Gefechten des Jahres 1710 teil. Die Studie verfolgt nicht nur Ráttkys Leben, sondern auch das Schicksal der ungarischen Husaren. So weist sie darauf hin, daß der Souverän das früher in Italien eingesetzte französische Husarenregiment Monteil im Jahre 1709 dem spanischen König schenkte. Die Ungarn flohen aber zurück und schlossen sich Ráttkys Regiment an. Ráttky wurde 1711 bei Donay schwer verletzt, stand aber im Jahre 1712 in dem Gefecht bei Denain wieder an der Spitze seiner Husaren. 1713 wurde er mit seinem Regiment den Rhein entlang eingesetzt. Er war dort, als der Friedensvertrag abgeschlossen wurde. Im Jahre 1716 wurde auch das Husarenregiment Verseilles in sein Regiment eingliedert. Die Ráttky-Husaren konnten sich später in dem französisch-spanischen Krieg im Jahre 1719 behaupten. Noch davor wurde Ráttky zum Kavalleriebrigadier ernannt. 1720 halfen mehrere Offiziere seines Regiments das Bercsényi-Husarenregiment organisieren. Die Ráttky-Husaren kämpften in dem Polnischen Erbfolgekrieg von 1733/35 auf dem italienischen Kriegsschauplatz gegen das Habsburger-Heer. Die französische Heeresleitung bildete aus den damaligen Überläufern das Husarenregiment Esterházy Ráttky, der hervorragende Waffenerfolge erreicht hatte, wurde vom Ludwig XV. im Jahre 1734 in den Rang eines Generals befördert. 1741 zog Ráttky an der Spitze von sechs Kürassierregimentern, zusammen mit seinen Husaren im Österreichischen Erbfolgekrieg gegen die Habsburger ins Feld. Er kämpfte in den österreichischen und böhmischen Feldzügen. In den Verteidigungskämpfen um den Besitz von Prag fand er am 5. September 1742 den Heldentod. Sein Husarenregiment überlebte und bestand in der Untergebenheit fremder Inhaber im Verband des französischen Heeres bis zum Jahre 1756 weiter.